

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XXIII. ÉVFOLYAM, 2. (129.) SZÁM —

Aradi tavasz (Kurunczi Ferenc felvétele)

A R A D
2019. április

MÁRCIUS ARADON

*Koszorúzás a
Szabadság-szobornál
(Kurunczi Ferenc felvétele)*

*Az elemisek a Szabadság-
szobor előtt tanítóikkal
(Juhász Alexandra felvétele)*

*Ünnepi díszben a Szabadság-
szobor (Kurunczi Ferenc felvétele)*

*Színpadon az
Experi-Dance tánc-
sai (Kurunczi Ferenc
felvétele)*

*Az Experi-Dance ünnepi műsorából
(Kurunczi Ferenc felvétele)*

*Citera és kórus
(Horga Annamária
felvétele)*

*Gitárkísérettel ünnepeltek az iskolában
(Horga Annamária felvétele)*

*Vendégünk volt a
Tóth Árpád terem-
ben Mező Misi, a
Magna Cum Laude
frontembere
(Pataky Bernadett
felvétele)*

*Volt egyszer egy képtár – Kiállítás a Szépmű-
vészeti Múzeumban (Kurunczi Ferenc felvétele)*

Tartalom

Juhász Béla: <i>Találkozni készülünk</i>	1
Irodalom, művészet	
Szabó István: <i>Sarusi Mihály születésnapjára</i>	2
Bencze Mihály: <i>Aurora borealis</i>	2
Varga Melinda: <i>gyertya</i> <i>a soha meg nem születettekért</i>	3
Szabó Péter: <i>gyere</i>	3
Arany-Tóth Katalin: <i>Csillagnéző</i>	4
Radnai István: <i>Új vihar új pohár vízben</i>	4
Ódry Mária: <i>A fényfoltos erdő</i>	4
Monica Rodica Iacob: <i>XXX</i>	5
Köteles Nikolett: <i>Halálélet</i>	5
Simpf Angelika: <i>Jogok</i>	6
Juhász Béla: <i>A harcos, Columbo</i> <i>és a nőstény szunyog</i>	7
Frideczky Katalin: <i>Egy korty víz</i>	8
Kocsik Krisztina: <i>Vak remény</i>	10
Nótáros Lajos: <i>Arad marad (III/8.)</i> <i>Az orosz kérdés</i>	11
Tatár Etelka: <i>Chicagói levél</i> <i>Elfelejtett évfordulók (2.)</i>	13
Helytörténet	
Ujj János: <i>Kettős évforduló</i>	15
Memoár	
Koreck Aladár: <i>Katonák vagyunk (II.)</i>	17
Hitélet	
Szilvágyi Zsolt: <i>Húsvéti hit</i>	19
Bátkai Sándor: <i>Pusztai tragédia</i>	21
Horváth Csaba: <i>Nem halt meg, csak aluszik...</i>	22
Grosz László: <i>Ünnepek közt</i>	24
Oktatás	
Back István Levente: <i>Így ünnepeltünk</i> <i>március 15-én</i>	25
Tudomány	
Makai Zoltán: <i>Gondolatok a Gaia-elméletről (2.)</i>	26
Azt írta az újság	
Piroska István: <i>Nicolae Iorga – Aradról</i>	28
Egészség	
Dr. Vajda Sándor: <i>Az időjárás változásainak</i> <i>egészségügyi hatásai</i>	30
Útinapló	
Puskel Péter: <i>A busójárástól</i> <i>a Zsolnay kerámiáig és porcelánig</i>	32
Keresztretjévény	
Brittich Erzsébet: <i>105 évvel ezelőtt</i> <i>elhunyt festő remekműve</i>	34
Humor	
Kövér Péter: <i>Az elrejtett pecsétről</i> <i>és a Hoffmann-cseppekről</i>	35
Szabó István: <i>A padurányok</i> <i>és a jóistenke egyéb teremtményei</i>	37
Sport	
Piros Dénes: <i>1947 – egy érdekes aradi húsvét</i>	39

TALÁLKOZNI KÉSZÜLÜNK

Ötven év nem semmi. Ennyi telt el azóta, hogy utoljára léptünk ki az Alma Mater kapuján ellenőrzővel a zsebünkben.

Most újból találkozni szeretnénk. Lehetőleg minél többen. Akik itt maradtunk, ebben a dimenzióban.

Zoltán Floridából nemrég megtudta új címemet; azóta rendszeresen ír. Kérdez sok mindenről. Tudni szeretné, kik leszünk ott az ISKOLA udvarán azon a nyár eleji napon. Ő, sajnos nem. Túl messzire távolodott fizikailag egykori második otthonától. Csak a lelke őrzi mélyen a kőfalak keménységét, az osztálytermek titkait, a sulibulikon messzire elhallatszó, lágy akkordokat, amelyeket házilag készített gitárján szórt szét az éterbe.

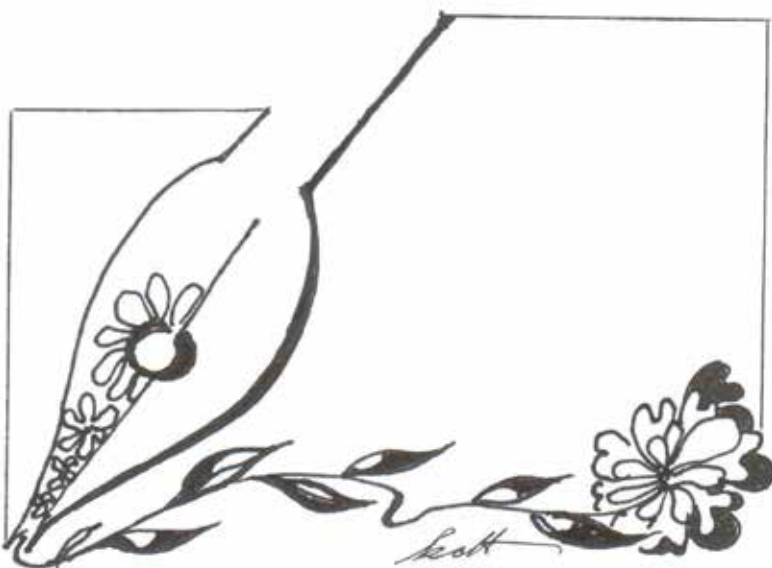
A forgatókönyv ismert. Egykori tanárunk névsort olvas az archívumból előkotort, leporolt naplóból. Mind-egyikünk megosztja társaival élete színes vagy épp szürke, tartalmas vagy épp jellegtelen eseményekkel telt kisregényét.

A beszámolók középpontjában mindig a gyerekek, az unokák. Ők sokkal érdekesebbek ma már, mint a találkozó főszereplői.

Kattannak a digitális fényképezőgépek, videót rögzítenek az okostelefonok. Meg kell öröközni a ritka pillanatokat, amelyek ugyanilyen szereposztásban talán már soha többet nem ismétlődnek meg.

A felvételeket elküldöm Zoltánnak is Floridába. Hogy egy verőfényes napon megmutassa őket kis unokájának. Hadd lássa a gyermek, hogyan emlékezünk mi itt, a Maros partján.

Juhász Béla

Kett Groza János grafikája

Szabó István

SARUSI MIHÁLY SZÜLETÉSNAPJÁRA

Annyit gondolkodik, ír, gondolkodtat, mint három huszonöt éves csanádi-zarándi-aradi együttvéve... se. Nem könnyű író. De nem is nehéz. Erős! Mint Kurtucz nagyapja az Isonzónál, vagy Sarusi Borbála, mikor gyermekeit szülte és nevelte. Stílusa balladás. Szaggatott. Tört. Mint a magyarok históriája – és ahhoz hasonlóan, azzal azonosulva, mindig megtalálja a Föltámadást. Nincs elvesztett háború, csak vesztett csaták. Az önmagunkkal vívott csaták a legkegyetlenebbek. Sarusi – legyen példa! – önmagával szemben még sohasem veszített. Tiszta. Rákosi, '56 és 1989 után is. A veszésben, vesztésben, veszélyben, sorsokban mégis osztozik – népe sorsát vállalva. Mert ez a magyar virtus, pláne a kisiratosi. Nem tanácsokat osztogat, hanem vödöröt, ha másnak ég a háza. Istent nem keresi, hanem megtalálja.

Nem adakozik, hanem ad. A fajtájáért érzett gondjairól, álmairól vagy antiálmairól ír, de alig beszél. Nem szokás egy lakodalomban még nagyon sok, boldog házasságot kívánni. Világlátott és világlázó. Elmegy Csöbörcsökre, a legkeletibb magyar emlékbe, a Dnyeszter mellé. Volt Amerikában is. Tudja, hogy ösztönei, tudása, képességei az ősök és Isten adománya, ezzel el kell számolni. Engedd meg, Urambátyám, hogy így köszöntselek:

*„Magyar vagyok. Természetem komoly,
Mint hegedűink első hangjai;
Ajkamra fel-felreppen a mosoly,
De nevetésem ritkán hallani.
Ha az öröm legjobban festi képem;
Magas kedvemben sírva fakadok;
De arcom víg a bánat idejében,
Mert nem akarom, hogy sajnáljatok.”*

(Petőfi Sándor: Magyar vagyok)

Bencze Mihály

AURORA BOREALIS

Leélt hajnalaimat,
Hosszú ébrenlét végén,
Szavakból rakom össze.
Hullik kezemből ejtve
Tükörképem, és nem én,
Az igazi másolat.
(Ránc gyötri az arcomat.)

Föld az ágyam, egy kárpát,
Idő tornya rám omlik.
Ívfény nyelvetlen harang,
Mágnese kong, még sincs hang.
A tér lassan szétmállik,
Csak a hideg űr marad.
(Fejem hull, erőm apad.)

Így lettem én sarki fény,
A szerelem hőfokán.
Kábult angyal így mesél,
Szárnya észak, röpte dél.
Viaszteste óceán,
Fű terem és új remény.
(Jégszívében sarki fény.)

Arany-Tóth Katalin

CSILLAGNÉZŐ

Esti séta, csillagléttek,
mint egy álom, messze értek.
Mind gyönyörű, tiszta fény volt,
s rám borult az egész égbolt.

Nem tündöklő, nem is sápadt:
virágba font rügyből fákát,
illatokkal lassút táncolt,
ölelése boldogság volt.

Magától jött, nem is hívtam,
én csak néztem, elfogultan.
Elringatott szíromágyon,
mintha tudná, mire vágyom:

Végtelenbe nézni bátran,
összehúzott, szűk kabátban,
hideg szélben óvni féltést,
kinevetni a kísértést.

Csak a percnak élni, szívvel,
egyszerű, de szép örömmel,
könnyek helyett mosolyogni,
csillagfényben megnyugodni.

Csillagtérkép a magosban,
minden éjjel, mindig ott van,
csak a fényt kell megtalálni,
és a vágyban fénné válni.

Ódry Mária

A FÉNYFOLTOS ERDŐ

Az erdő foltos, fény a foltja,
az avaron ágakba, fákba hatolva,
fától fáig rohan a fény, lohad,
az örök szépség ritmusra dalol.

Radnai István

ÚJ VIHAR ÚJ POHÁR VÍZBEN LÉDÁKNAK

karácsony elmúlt héjaszárnyak
lecsapnak kéjvad ragadozók
mindig beteget zsákmányolnak
mindig sántákat zsákmányolnak

gyomorgörccs vár új éjszakákat
karvaly repül a kiscsibékre
földi pokol nem földi béke
földi pokol a földi béke

a korral hormonpokol éget
minden halk szóra pisszegésre
asszony kedvének fordulása
asszony nyelvének suhogása

nem lök elmém alzheimer ágyba
míg írom keserű a tinta
magam a sorsba beleártom
magam a sorsba belemártom

mindig sántákat zsákmányolnak
földi pokol a földi béke
asszony nyelvének suhogása
magam a sorsba belemártom

Ódry Mária tusrajza

Monica Rodica Iacob

XXX

Megállok a tükör előtt
S nézem magam az idő kék szemein keresztül.

Tavasza volt: zsenge szárnyak, az első térdhorzsolás, az első baba, az első egyenruha, az első szerelem, az első összeszedett csillagok, cseresznye-virágok és cseresznye a fülben...

Nyár volt: naptól sárga combok, vad lovak, éhes farkas...

Ősz volt: ajándékba kapott gyermek-csoda, hegymászás egy szavakkal teli hátizsákkal...

Most:
A tél van a tükörben.

Fordította: Regéczy Szabina Perle

Madarász Izabella illusztrációja

PIHETOLLAK A CSIKYBÓL

Köteles Nikolett

HALÁLÉLET

Elméje gondoktól sötétlő sarkában kuporodik össze. Lúdbőrös karjait lába köré fonja: csokorba kötött reszketeg csontok. Fejét lehajtja, kicsiny alakká húzza össze magát. Azt hiszi, így talán nem találják rá, nem szagolják ki a lényéből áradó félelmet. Saját gondolatai az üldözők, előlük próbál elmenekülni, de azok mindenhol rátalálnak. Először csak árnyékos szavakat sutognak a fülébe, majd hangjuk egyre erőteljesebbé válik, míg végül dobhártyaszaggatóan üvöltenek, s a szavak hasítanak, tépnek, szenes sebeket égetnek. Hiába tapasztja piszkos kezét a füleire, minden mozdulat hasztalan. Tekintetében a rezignáltság könnyei csillannak fel. Maga elé mered, s közben gépiesen, taktusra ringatózik, előre-hátra, előre-hátra.

Kovács Nikole illusztrációja

Egy álmovilágba próbálja ringatni magát, ahol nem létezik éjszaka, ahol az ember nyaka köré nem fonnak kötelet a saját gondolatai. De sajnos a rideg valóságot nem fogja felváltani mesés szép valótlan, s ezt ő is tudja. Tudja jól, hogy nincs menekvés, hiszen bár nem készakarva, de ő maga

hordott kőhalmot a kiút elé, s most megemelni sem tudja a súlyokat. Karjaiból kifolyt az erő, mint ahogy szívéből is az élet. S mostanra csak ez maradt neki: magatehetetlenül meredni ezekre a sírkövekre, s hagyni, hogy a végtelen sötétségben gyászfekete fátyol boruljon szemhéjára.

Simpf Angelika

JOGOK

Egy izzasztó délutánon túlesve, Mariska a lemenő nap derengő fényében kötögette kukoricakévéit. Egymásnak támasztva állották körül, sötétségbe, takarásba borítva alakját. Érezte, ahogy végigborzongatja a hűvös szellő, s messziről a távozó parasztok csivitelő hangjai is elértek hozzá. Őt viszont nem látta senki. Csupán a leskelődő, a megfelelő pillanatra váró kirobbanó lángok, a dühödt férfiak tömege. Otthon az asszonyok férjeiket várva készítették a másnapi kenyeret, dagasztották, gyúrták, s vártak. Gyerekeik forgolódtak, lányaik kukoricababáikat magukhoz ölelve, összekucorodva aludtak már. A vészjósló csend s az ég vörösbe borult talárja uralta a pillanatot. Tanúként szolgáltak, de vallani nem tudtak. Egyetlen lélegzet, egyetlen mozdulat, egyetlenegy ingerlő tett vezetett a katasztrófa tényleges bekövetkezéséhez. Mari, a drága jó lélek, akibe alig valamicske szemérem szorult, levetette ruháit, átadva magát a hűvös simogatásnak, az éjszaka magányának... és akarata ellenére a falu parasztjainak. Ez elsőpörte az utolsó gátlásokat is, kirohantak a fák közül, s körbevették a lányt. Pillantásuk találkozott, az űzött és a prédára leső vadak tekintete összekapcsolódott. Áldozatként látta, érezte, hogy itt már egy szó sem segítene, egy lépés sem vinné közelebb a meneküléshez, itt már a végzet állt előtte, mögötte, körülötte. Durván megragadták, a földre taszították, és tették, amihez a férfiaknak joguk van. Egyformán követtek el rajta erőszakot, egyformán bosszulták meg a visszautasítást, egyformán torolták meg férfi büszkeségük meggyalázását. Tudták, hogy erről nem fognak beszélni, tudták, hogy megtehetik, és nagyon jól tudták, hogy a pletykák nem erről fognak szólni. Mert az igazság rejtve marad, a korhadtt levelek közé folyt

vérben megbújva, a betapasztott száj hangszálai között megrekedve. Nem őrzi meg feljegyzés, nem őrzi meg tanítás, elrettentés, csupán emlék, s a kollektív tudattalan, mely szerint a férfi uralkodik a nőn, a nő engedelmeskedik, és ha ellenszegül, megbüntetik. Állati ösztönök, erőszak lapang a lelkekben, melyek néha felszínre törnek, és pusztítanak. Úgy, hogy csak a szenvedő tud róla, aki félve, hallgatva őrzi titkát.

Czernák Dorottya illusztrációja

Juhász Béla

A HARCOS, COLUMBO ÉS A NŐSTÉNY SZÚNYOG

A nyáresti félhomály kiszívja az utcára a fényt a szobából. Már lustább a forgalom kint. A villamossíneken ritkábban futnak végig az acélkerekek, de még sikerül öt-tíz percenként felriasztania részeg álmából a padon szundító hajléktalant.

A csukott ablakon keresztül tisztán behallatszik az udvarról a ház kutyájának ideges ugatása. A szomszédban, a téglakerítésen túl, a teázó nemrég eszkábált, fedett teraszán folyik a társalgás, egyre hangosabban. A hangszórók régi slágereket sugároznak. Koccintások csengése villan olykor. Ki hiszi el, hogy teát isznak?! Ez az éjszaka sem lesz édes a szomszédok számára...

Árpád ül a számítógép előtt. Nem is tudja, mihez fogjon. Olvassa el beérkezett leveleit, esetleg válaszoljon is egyikre-másikra? Kattintson a facebookra, hátha kapott valami fontos üzenetet? Kukkantson bele a legutolsó posztokba? Akkor is, ha – mint általában – most is untatja nagy részük? Vegye elő kedvenc novelláskötetét, olvasson bele?

Hirtelen teljes sötétség lepi be a szobát. Éles sistergés hallatszik. Valahonnan, nagyon messziről. A jövőből? Vagy a múltból? A jelenből biztosan nem. A jelen hangját elég jól ismeri. A jelen hangja nem sistergő. Inkább zúgó, monoton.

Nehéz lépteket hall. Mintha egy óriás, páncélöltönyt viselő harcos vagy egy félelmetes robot közeledne felé. Recseg léptei alatt a padló.

Kérdezni szeretné, mi történik, ébren van, vagy álmodik? Egy hangot sem tud kiadni. Mintha egy vastag kenderkötelet tekert volna valaki a nyakára, hogy lebénítsa a hangszálait.

Az alak hatalmas kardot szorít izmos kezében. Tekintetét a földre szegezi. Széles vállalai közt aprónak tűnik szögletes feje. Nem moccan, szerencsére. Csak áll mereven két méterrel előtte.

Árpád zavarában, legyőzve összes sejtjének remegését, a tévé képernyője felé fordítja fejét. A Columbo-sorozat tizedszerre ismételt epizódját vetítik. Ettől nem tud megnyugodni. De nem is számított rá, hogy lecsökken sejtjeiben a remegés frekvenciája.

Illene megkínálni valamivel ezt az óriást – gondolja, de nem tud moccanni. Megkérdezné, mit kér: egy kávét tejszínhabbal vagy esetleg egy finom teát? Itt van egy karnyújtásnyira a teázó! Biztosan az, nem kocsma. Ahol gyógyteákat is fel-

szolgálnak, alkohol nélkül, és könnyű drogot sem kínálnak diszkréten a vendégeknek. Igen rendes hely ez a teázó, vagy teaház, nem kocsma...

A zene stílusa most megváltozik. Már dübörög. Főleg a basszusgitár hangja döngeti a szoba falait. Szólni kéne a szomszédnak, hogy már majdnem éjfél van. Illene lehalkítani!

Árpád vendége most is ott áll, két méterre tőle, tekintetét a földre szegezi. Szerencsére nem moccan. Őt nem zavarja a falat ostromló basszusgitár hangja. Pedig abban a korban, amikor ő élt, ő harcolt, biztosan másféle zenét hallgattak.

Nagy Andor grafikája

Beszökik a szobába egy szúnyog. Méghozzá nőstény. Azok a legveszélyesebbek. Azok csípnek. Ott köröz Árpád feje körül. Zümmögése túlharsogja a szomszédból átszűrődő, kőkemény ütemeket.

Árpád védekezne, de nem tud mozdulni. Az óriás most is ott áll, mint egy kőszobor. Ha az a páncélöltözet az övé lenne...! Eltakarná teljesen a testét. Az arcát is – gondolja Árpád. Hiába! A fiatal nőstényszúnyog lecsap. A fülcimpájára. Ettől tartott a legjobban. S meg sem tudja vakarni. Csak túri az éles viszketést. Egy darabig.

Aztán... mintha lemerült volna az elem az óriás hátsó zsebében. Rezegni kezd egész alakja. Belülről. És szép csendben, méltósággal zsugorodva, elhalványul délceg alakja. Egy pillanat alatt köddé válik. Visszavonul. A múltba? A jövőbe?

Kopogtatnak. A teázóból átjön egy vékony, ferde szemű, fehér kötényes pincérlány. Tálcaján egy csésze tea. Árpádnak hozza. Meg valami sárga kenőcs is van a tálcan egy kis porcelántégelyben. Belemártja mutatóujját. És érzéki mozdulattal bekeni a férfi fülén vöröslő szúnyogcsípést.

Frideczky Katalin

EGY KORTY VÍZ

Egy nyelet víz életet menthet. Ha jó helyre megy. És ha rosszra? Akkor az életünkbe is kerülhet. Vagy én nyelem a vizet, vagy ő nyel el engem. Mindkettő előfordulhat. Akár egyszerre is. Kisiskolás koromban tanultam meg úszni, többszöri kudarcos próbálkozás után. De nem adtam fel, akárcsak később a dohányzásra való rászokást, bár az is nehezen ment eleinte. A füsttől is fuldokoltam, akárcsak a víztől. Ha az ember profi dohányossá akarja kiképezni magát, a füstöt le kell tüdőzni. A vizet ellenben nem tanácsos...

Rajongok a Balatonért. Sosem értettem anyámat, aki mindig csak a partról nézte, az árnyas fák alól, hogyan lubickolok. Jó esetben térdig jött be a vízbe, hogy lehűtse magát. Víziszonya volt. Gyerekkorában beleesett a sebes és mély Berettyóba, alig tudták kihalászni. Ő azontúl csak messziről szerette a vizet. Vagy legfölbjebb mosni benne. Lavórban. Apám, aki nevelésemben Makarenko útmutatásait követte, szintén bedobott a mély vízbe. Egyszerűen lelökött a csopaki stégről. Öt-hat éves lehettem akkor. Kapálóztam, fuldokoltam, és nem értettem apámat, aki ugyan ott van a közelemben, mégsem siet a segítségemre. Akkor csalódtam benne először. Aztán persze megkönnyült rajtam, mikor látta, hogy reménytelen eset vagyok. A makarenkói pedagógia eleven cáfolata. A csalódás kölcsönös volt.

Második kudarcom a Szőnyi úti uszoda tanmenecéjéhez fűződik. Ostoba testneveléstanárunk oly módon próbálta a kar- és lábtempót megtanítani nekünk, hogy két gyereket összefogództatott.

Az első a karjával evezett, a hátsó a lábával rugdosott. Nem voltunk szinkronban, csak rángattuk egymást – mint általában, ha két ember összekapaszkodik. Én voltam elől, de már az első karcsapások után lemerültem. Buzgó „hátsó felem” azonban ragaszkodott ahhoz, hogy továbbra is fogja a lábamat. Mire észbe kaptak, és elválasztottak bennünket, már se eleven, se holt nem voltam, úgy kellett kivonszolni a partra. Ennyit a team-munkáról...

Ezután még több elvetélt próbálkozásom volt a víz meghódítására, mire a tüskék közül egyszer csak kibimbózott a türelem rózsája! Tízéves koromban – emlékszem, a Gellért hullámmeden-céjében – valamire ráéreztem, és felszínen tudtam maradni. Azóta is a felszínen vagyok, bár a Gelléltre már nem telik.

Tizenéves koromra egészen jó úszó lett belőlem. Életem egyik legszebb bókját, „Te melyik egyesületben úszol?”, a sportuszodában kaptam egy csupa izom vízilabdástól. (Persze az is lehet, hogy csak ismerkedni akart, mert addigra már igen csinos lánykává serdültem. Mindegy, a bók legyezte a hiúságomat, és emlékezetes maradt.) Attól kezdve elkezdtem gyűjteni a tengereket. Úsztam a Fekete-tengerben, az Adrián, a Földközi- és az Égei-tengerben, a Finn-öbölben, sőt még az óceánban is! De a kedvencem mégis a Balaton maradt. És a mai napig az, bár elveszejtésekre több kísérletet tett. Egyelőre mindegyiket *megúsztam*.

Vakmerő és kalandvágó természetem van. Anyám izgult már értem éjjel is, amikor pár ka-

masztársammal éjjeli fürdőzésre indultunk. A víz fekete volt, selymes és langyos, és az ember úgy érezte, hogy akár a világ végére is elúszkálna így gondtalanul. A sötétben csak egymás hangja után tájékozódunk, meg a part menti fények alapján. Ó, tudni kell azonban, hogy én igen rövidlátó vagyok, és a part menti fények, melyekhez igazodni próbáltam, a túloldalon voltak. Egyre beljebb úsztam hát, magam előtt hajtogatva a fekete selymet a fények irányában. Csónakkal kellett később a keresésemre indulni. Nagy botrány lett, amit én már csak azért sem értettem, mert veszélyérzetem a mai napig a nullával egyenlő.

Azóta felnőttem, és többször is átúsztam már a Balatont. Elég jól bírom a hosszú távot. Lassú vagyok, de kitartó. Váltogatom. Hol háton, hol mellúszásban. Egyebet nem tudok, de már csak elevickélek így.

Két éve, nyáron történt, hogy meglátogatott egy barátnőm a Balatonnál. Este sokáig beszélgettünk, nem jött álom a szemünkre. Ha két nő egyszer elkezd beszélni...!

Kimentünk hát a partra, hogy az aznapra ígért csillaghullást megnézzük. Vittünk magunkkal egy kis pálinkát, hogy könnyebben teljen. Meg közben cigarettáztunk is sokat. A csillagok is jöttek, ígéretükhöz híven. Jobb lett volna persze, ha ki-ki a szerelmével gyönyörködik bennük, s netán kíván magának valami szépet, de hát túl vagyunk mi már ezen, két javakorabeli szingli... Hajnal felé tértünk csak vissza a szállásra. Másnap azért lementünk a strandra úszni, napozni.

Felváltva mentünk a vízbe, hogy a cuccnál mindig legyen valaki. Én mentem elsőnek.

Kicsit hullámozott a víz, de a napi penzumomról nem akartam lemondani. A két strand között a parttal párhuzamosan (ma már nappal is óvatos duhaj vagyok) másfél kilométer a táv oda-vissza. Elindultam, túl a bójákon, de azért nem túl messze a fürdőző nagyközönségtől.

Szépen haladtam, hol mellen, hol háton. Légzésem szabályos, ütemes, tempóm egyenletes. Senkinek nem tűnt fel, hogy a középkorú hölgy, aki nap mint nap megússza a maga távját, egyszer csak megakad. Először én magam sem értettem, mi történik. Egy hullám oldalba csapott, és a víz a számba került. Nyeltem egyet, előfordul az ilyesmi, nem kell pánikba esni. Egy nyelet víz... istenkém, nem a világ! Mennék tovább, venném a levegőt, de nem tudom. Víz ment a légsövembe. Nyugalom, csak nyugalom! – intem magam. Orron át lélegezni, kiköhögni! Próbálok...Nem megy. Az orromban is víz van. Köhögök. Venném

a levegőt. Nem megy. Beállt a gégegörcs! Zihálok, hörgök. Érzem, komolyra fordult a dolog. Próbálok a part felé közeledni. Talán akkor meg tudom vetni a lábam, és levegőhöz jutok.

Evickélek, hörgök. Levegő nem jön be, víz nem távozik a tüdőből. Szívem hevesen dolgozik, szemem kiguvad. Nézem a vízben labdázókat, a matracos, vízibicikliző strandolókat. Integetek a kezemmel. Szinte már várom a süllyedést, az állítólag végigpergő „életem filmjét”.

Mit is kell ilyenkor csinálni? Hogy is ábrázolják a karikatúrákon a fuldoklókat? Aha! Csak egy kar áll ki a vízből... Így teszek hát, miközben továbbra is hangosan és a magam számára is rémisztően hörgök, és evickélek a sekélyes felé. Súlyos másodpercek telnek el levegő nélkül. Kinyújtom a karomat magasra. Hátha valaki megszán, és segít rajtam. Senki. Azazhogy mégis... Az Isten! Egyszer csak levegőhöz jutok, és a vizet is sikerül egy végső erőfeszítéssel kiköhögni magamból. Megmenekültem! Rekedten, a kimerültségtől akadozva szólítom meg a legközelebb álló labdázókat.

– Nem látták, hogy baj van? Majdnem megfuladtam!

– Tudjuk, hogy jól úszik, hisz ismerjük, minden nap látjuk. Azt hittük, hülyéskedik.

Eltöprengtem: ENNYI EGY EMBERÉLET? Hangosan is kimondom, csak úgy magam elé.

– Ennyi lenne egy emberélet?

– Hát igen, nem kell sok hozzá, hamar megvan a baj – mondják ők egyetértőleg, és tovább labdáznak, mintha mi sem történt volna.

Tényleg... történt valami? Egy nyelet víz, nem több...

Czernák Dorottya illusztrációja

VAK REMÉNY

Péter kabátja gallérjába bújva sietett a szórakozóhely felé, ahol barátai várták a szokásos csütörtök esti egyetemista buliba. Szíve nehéz volt, állandóan Fehér Flóra járt az eszében. Nyáron ismerkedtek meg, és eleinte úgy tűnt, hogy a dolgok jól alakulnak kettejük között. A lány mégis szakított vele. Állandóan azon emésztette magát, vajon mit nem vett észre, mi lehetett az, amit rosszul csinált, és hogyan hódíthatná meg újra a lányt. Mert meg akarta szerezni; biztos volt benne, hogy ő élete szerelme, és nem szabad lemondania róla.

Hideg november volt, igyekezett hamar meleg helyre érni. Az este semmiben sem tért el a többitől, ittak, beszélgettek, Péter a kelleténél kicsit több sörrel próbálta elnyomni Flóra emlékét a fejében. Zsuzsa is a baráti társaság tagja volt, régóta próbált Péter közelébe kerülni. Elérkezettnek látta a pillanatot arra, hogy megkönyékezze a fiút, úgy gondolta, eléggé tompa ahhoz, hogy nagyobb esélye legyen nála. Zsuzsa nem volt különösen szép lány. Vastag csontjaira elég vastag réteg izom tapadt, a természet pedig igen bőven megáldotta nőies idomokkal, arca teljesen átlagos vonásokkal rendelkezett, nem olyan volt, akire felfigyelnének a tömegben. Ennek ő is tudatában volt, és abban reménykedett, hogy a félhomály és a fiú által elfogyasztott alkoholmennyiség segít majd neki. Közelebb húzódott Péterhez, és aztán a dolgok már maguktól alakultak.

Reggel egymás mellett ébredtek, igen eltérő érzésekkel. Zsuzsa boldog volt és szerelmesebb, mint valaha. Úgy érezte, végre révbe ért, és ezzel a fiúval le tudja majd élni az életét. Péter viszont már nem volt ennyire optimista. Flórára gondolt, úgy érezte, megcsalta a lányt, és a szégyenérzet, illetve az önvád folyamatosan váltották egymást a szívében. Egy kávé után elváltak, de újabb találkozót beszéltek meg.

Péter úgy gondolta, ad egy esélyt annak, hogy elfelejtse Flórát. A megszokott helyükön találkoztak, Zsuzsa arra gondolt, jobb, ha az alkohol az elején még segít neki. Minél többet iszogattak, Péter annál jobban kezdett megnyílani. Egész este Flóráról mesélt, méltatta a lány külső és belső tulajdonságait, arról áradozott, milyen csodás teremtmény, mennyire sajnálja, hogy elváltak út-

jaik, és milyen nagyon szereti. Szinte észre sem vette Zsuzsát, csak mesélt és mesélt, a lány pedig megjátszott figyelemmel hallgatta, és közben arra gondolt, vajon mit akar ez a fiú tőle, vajon el tudja-e vele feledtetni Fehér Flórát, és vajon meddig bír majd harcolni egy látomással, egy ideállal. Az este ismét a fiú szobájában ért véget, ahol az szinte öntudatlan állapotban bújt Zsuzsához, és közben folyamatosan azt hajtogatta, hogy mennyire szereti Fehér Flórát.

Zsuzsa arra jutott, hogy megpróbál barátként Péter mellett maradni, mert hitt abban, hogy a fiú egyszer majd elfelejti Fehér Flórát, és őt fogja szeretni. Addig pedig nap mint nap erről az elérhetetlen ideálról hallgatott ódákat.

Néhány évvel később Zsuzsa kővé dermedt, mikor meghallott egy nevet: Fehér Flóra. A gyom-

Czernák Dorottya
illusztrációja

ra remegni kezdett, mintha pillangók röpködtek volna benne, melege lett, és a szíve elkezdett hevesen kalimpálni. Megtudta, hogy egy irodában fog dolgozni a lánnyal, akit akkor alkalmaztak. Tudta a napot, amikor Flóra munkába fog állni. Akkor reggel Zsuzsa sokáig készülődött, válogatta ruháit, sminkelt, pedig nem nagyon volt jellemző rá, a legjobb parfümmel fújta be magát, átvillant a fejében a gondolat, hogy pont úgy viselkedik, mintha randira készülne, de csak mosolygott ezen az ötleten.

Zakatoló szívvel, gombostűfejnyi gyomorral és széles mosollyal érkezett meg az irodába. Igyekezett mindenki előtt odaérni, hogy láthassa, amint Fehér Flóra bevonul. És megtörtént. Az álomkép, az ideál ott állt előtte, teljes életnagyságban, olyan sugárzóan gyönyörű és üde volt, mint ahogyan azt elképzelte, és éveken át hallotta.

Az álomlány odalépett hozzá, mosolyogva, kedvesen bemutatkozott, és kezét fogott vele. Amint kezük egymáshoz ért, Zsuzsa már biztos volt benne: ő is beleszeretett Fehér Flórába.

Nótáros Lajos

ARAD MARAD (III/8.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

HARMADIK SZAKASZ

AZ OROSZ KÉRDÉS

'44. október elején érkeztem vissza. És egyben leszereltem. A Iași-ban töltött több mint egy év alatt nem találkoztam többé Szvetlanával, annak ellenére, hogy hallottam róla többször is a hozzám érkező küldöncöktől. Sztálingrád után már nem voltak kérdések, nem is kérdezett senki semmit, viszont, mielőtt elindultam volna hazafelé, szölk, hogy ideje lenne rendezni a viszonyomat a párttal. Nem ellenkeztem, tudtam, most már semmi értelme, arról már nem is beszélve, hogy sejtettem, ez a feltétele a leszerelésnek. Így aztán Aradra már mint beszervezett káder érkeztem, eleinte éppen az odesszai villamosok visszaszállításának megszervezését bízták rám, nem sokkal azután pedig újra a Vagongyárban találtam magam, de nem mint raktáros, hanem mint a beszerzési osztály csoportvezetője.

Valójában semmi mást nem tettem azon kívül, hogy sodródtam a helyzettel.

Természetesen, ahogy megérkeztem, másnap találkoztam Mártával. Nem tudtam, éppen mi a helyzet vele, ahogy megérkeztem, láttam a lebombázott állomás környékét, a vagongyárat is érte több találat, úgy néztem, aztán otthon gyorsan kiderült, hogy nincsen nagyobb gond, volt pár halott, de a gyárat nem bombázták. Működik, különben is három hónapja történt az egész, annyi minden jött közbe, hogy szinte már el is felejtették az emberek. Mi minden? – kérdeztem én apámtól,

aki erre csak bólogatott sejtelmesen. Hát bejöttek a magyarok, mondta gyorsan anyám, itt voltak majdnem egy hétig, ha láttad volna. Mit látott volna, szólalt meg erre apám hirtelen, hogy magyar zászlók lobogtak a város- meg a megyeházán. Na és aztán! Ahogy jöttek, úgy elkotródtak, nem is tudom, mit gondoltak, hogy most, hogy a király átállt az amerikaiakhoz, meg tudják állítani a ruszkat. Erre aztán fel is állt, és jelentősegteljesen kiment az udvarra.

Szép idő volt, tartott még a vénasszonyok nyara, másnap az állomás téren álldogálva azon gondolkodtam, hogy bemenjek-e Mártához a Vagongyárba. Végül úgy döntöttem, mégse, majd délután, addig bejárom a várost. A fák a járdaszélen és a főutca közepén mintha megnőttek volna, a háborúból semmi sem látszott, a főutcán egyenruhást sem nagyon láttam, az meg, hogy elkezdték fölszedni a villamossíneket, olyan mindennapi munkálatnak tűnt. Aztán, ahogy kimentem a Maros-partra, a Vár környékén megtalált újra a háború, nyüzsgtek az egyenruhások, románok, oroszok vegyesen, katonai járművek, na meg, amit apám dörmögött, miután az este bejött az udvarról: egy dolgot megköszönhetünk nekik, hogy felrobbantották a várhidat. Valójában mindkét hidat, az újaradit is, most pontonhídon zajlott a kizárólagosan katonai közlekedés a Várba. Szép, napos idő volt, másnap vasárnap, láttam eleget, azt is

tudtam, hogy a harcok legfeljebb húsz-harminc kilométerrel nyugatabbra zajlanak, legjobb lesz hazamenni, aztán estefelé elsétálok Mártához.

Ahogy ajtót nyitott, éreztem, hogy ez most nem az lesz, amire számítottam. Szélesen mosolygott, de nem rám, nem nekem, a helyzetnek, háta mögül gyanús zajok szivárogtak ki az utcára. Épp csak hogy megpuszilt, csóknak ezt nem lehetett nevezni, aztán már tessékelt is befelé. A két szoba közti ajtó tágra volt nyitva, hogy elférjen mindenki, ugyanis legalább tízen vártak rám, mint később kiderült. Szülők, rokonok, de nem csak, ott volt néhány régi kolléga is a Vagongyárból. Az egyik hallatta a hangját, ahogy beléptem: itt van a mi hős harcosunk, kurjantotta, mire mindenki nevetett, és odajöttek kezét fogni, puszilkodni. Mint később Márta elmondta, amikor tegnap megtudták, hogy megérkeztem, és hogy civilben, hirtelen mindenki látni akart, mintha egyszerre csak fontossá váltam volna mindenki számára, ő nem is tudja, mi történt, fejezte be félszeg mosollyal.

Nem tudom, mi ütött belém, miután lecsillapodtak, már kezemben egy pohár kisüstivel, megköszörültem a torkom, és Márta felé fordultam. Lehetett valami az arcomon, mert mindenki hirtelen elhallgatott, Márta meg csak nézett rám tágra nyílt szemekkel, úgyhogy elkezdtem: nem erre számítottam, de talán jobb is így. Aztán elhallgattam hirtelen, mert megijedtem attól, amit mondani készültem. Ez, akaratom ellenére, még ünnepélyesebbé tette a pillanatot, úgyhogy erre már nem volt mit töprengenem, elszállt minden félelmem, Mártához léptem, megfogtam mindkét kezét, és azt mondtam: akarsz-e a feleségem lenni? Senki sem látszott meglepettnak, Márta a legkevésbé, mintha előre meg lett volna beszélve, és csak ezért gyűltek volna össze ennyien. Ő nem teketóriázott, nem húzta az időt, nem srófolta a várakozást, annyit mondott: még kérde? Újabb nagy összenevetés, milyen jópofák ezek, aztán következtek a gratulációk, koccintások, majd asztalhoz ültünk. Nem maradt mindenki, csak a család, a szülők és az anyai nagybácsi feleségestül, egy gyerekestül, vagyis heten két összetolt asztalnál. Amikor aztán, jó másfél óra múltán, Márta kikísért, az ajtóban megjegyezte: tudod, a gyárból, akik voltak, mindegyik jártas a mozgalomban, a Janó, a legharsányabb, tudod, ő már egy hónapja a szakszervezeti megbízott. Nem szóltam semmit, valahol gyanakodtam is valami ilyesmire, arra gondoltam, miközben baktattam hazafelé, hogy az emberek mindig megérik a változás jeleit.

Nem kell különösebben erőltetni, mennek elébe, főleg a fiatalok.

Másnap vasárnap, ebéd után elmentem érte, sétáltunk egyet a korzón, aztán kiültünk a színház előtti teraszra. Mindenki románul beszélt, de néha felharsant egy orosz tiszti nevetés is, hölgytársaságban több egyenruhás is ült a teraszon, meleg volt, hatalmas tányérsapkájukat az asztalra tették, szinte nem is hagyva helyet a teáknak, süteményeknek. Merthogy, hirtelen, megnőtt a tea-fogyasztás a teraszokon. De most igazán, mondta Márta egy alkalmas pillanatban, valóban nem úgy jöttél hozzánk az este, hogy megkéred a kezemet? Nem, miért, ti erre készültetek? – kérdeztem enyhén idegesen, mivel közben átjárta lényemet az egész tegnapi történet. De Mártával nem volt mit játszadozni. Mintha egyáltalán nem lennének hátsó gondolatai, vagy ha mégis, azok annyira természetesek és nyilvánvalók, hogy kár foglalkozni velük, semmi értelme azon gondolkozni, hogy esetleg nem úgy van, ahogy mondja, vagy nem azt mondja, ami van. Nem készültünk, eszünkbe sem jutott, legalábbis nekem nem. Nem tudom, honnan és hogyan, de tegnap már mindenki tudta, hogy hazajöttél, és hogy leszereltél, na meg, hogy valami fontos megbízatásod van. Nem tu-

Kett Groza János
grafikája

dom, hogyan működnek ezek a dolgok, nézett rám nyilvánvaló megütközéssel, mintha lenne valami a levegőben. Amikor alig egy hónapja bejöttek a magyarok, senki sem vette komolyan a dolgot, sem a románok, sem a magyarok, mintha mindenki tudná, hogy ez amolyan kétségbeesett pótcselekvés. Mintha mindenki számára nyilvánvalóvá vált volna, hogy annak a világnak vége, és most valami más kezdődik. Egyébként a magyar katonák sem viselkedtek másként, örültek, hogy a végén visszavonultak, ez egészen világos volt.

Igen, mondtam én, miután befejezte, és nézett rám figyelmesen, válaszóra várva. Meg fognak változni a dolgok. Az oroszok nem fogják elszalasztani a lehetőséget. Itt fognak maradni, és szovjetizálni fogják az országot. Már elkezdődött, hidd el, tudom, mit beszélek. Nem hiába töltöttem el közel két évet köztük. És jól csinálják. Nem

bízzák a véletlenre. Itt ránéztem, érti-e, miről beszélek, esetleg, hagyjam most abba. De értette, sőt.

Nézd, mondta, és megfogta a kezem az asztal pereme alatt, valahol, mi legalábbis, készültünk erre. A változás sohasem könnyű, sokszor jár áldozatokkal, de aki idejében felismeri, az jól jár.

Mint később kiderült, Márta úgy várt rám, hogy átvette a helyem a mozgalomban, azt csinálta nagyon hatékonyan és megbízhatóan, amire én sosem voltam képes. Az, hogy mindent előre tudott, egyáltalán nem volt véletlen, még akkor sem, ha ő ezt természetesnek vélte. Tulajdonképpen, velem szemben, ő hívővé vált, igazhívővé, és még akkor sem adta föl, amikor évek múltán kiderült, hogy nem ilyen lóra számítottunk.

Valójában Márta volt egész életem során az egyetlen igaz kommunista, akit ismertem.

Tatár Etelka

CHICAGÓI LEVÉL

ELFELEJTETT ÉVFORDULÓK (2.)

Ha hazafelé kacsintgatunk, a magyar filmtörténet felé, 2019-ben is van ok az emlékezésre.

1959-ben forgatták Jókai Mór híres regénye alapján a *Szegény gazdagok* című filmet. A rendező és forgatókönyvíró Bán Frigyes, zeneszerző Kókai Rezső, operatőr Illés György, a szereposztás pedig pazar: Benkő Gyula, Krencsey Marianne (1931–2004) Hátszeginé Lapusa Henriette szerepében, Faragó Vera Mariora szerepében, Bara Margit, Láng József. De a film első változata még 1938-ból való, Csepreghy Jenő rendezte, a szereplők pedig Uray Tivadar, Szelezky Zita, Szilassy László, Lukács Margit.

És mert nemrégien odahaza jártam, Aradon, el kell mesélnem a legendát, ami Fatia Negrát Arad egy külvárosához, Újaradhoz kapcsolja. Az 1932-es riport írója még nagy sváb faluként emlegeti Újaradot. „Ennek az Arad melletti, nagy sváb falunak a főutcáján komoran, szinte fenyegetően áll a régi báró Nopcsa kastélya. A barátságos, új, földszintes házak szomszédságában olyan ez az öreg épület, mint egy darab itt felejtett múlt. Az év legnagyobb részében zárva van a nagykapu, csak akkor nyílik ki, amikor a ház lakója, özvegy báró

Nopcsa Elekné itthon tartózkodik. Ez pedig ritkaság, mert szívesebben időzik leánya, özvegy őrgóf Pallavicini Alfrédné abaújszemerei birtokán, mint az újaradi kastély ódon termeiben. Bizonyára kevesen tudják, hogy a nyolcvanegy esztendő női menyje volt egy Jókai regényhősnek. Igen, az ő apósa volt az a bizonyos báró Nopcsa László, akiről a nagy író állítólag *Szegény gazdagok* című regényének báró Hátszegi Lénárdját mintázta. Gondoltam, bizonyára jól ismerte elhunyt apósát, ezt a maga korában olyan különös életű magyar arisztokratát, és a visszaemlékezésből talán előkerül néhány olyan adat, ami alátámasztja vagy megcáfolja a közel kilencvenesztendő legendát.” Az apósáról szívesen beszél az idős hölgy, de a rablóvezérről, Fatia Negráról állítólag semmit sem tud.

„Férjem családjában nem voltak rablóvezérek, az írói kitalálás ellen pedig mindnyájan védte-
lenek vagyunk. Magam is olvastam valamikor régen Jókai regényét, apósom is említette, hogy olvasta a könyvet, és jót mulatott azon a sok kép-
telenségen, amit az író a *Szegény gazdagok*ban összehordott.”

A *Szegény gazdagok* cselekménye 1818 előtt játszódik, hőse báró Hátszegi Lénárd, a dúsgazdag Hunyad megyei mágnás, aki egy nagy vagyonú pesti parvenü, Lapossa Demeter leányát, Henriettet veszi feleségül. A báró ideális szépségű fiatalember, atléta termetű, mint a Jókai-regények minden hőse. Abban az időben Hunyad, Bihar és Arad megyében egy Fatia Negra (Fekete arc) nevű titokzatos rablóvezér garázdálkodik, aki éjjel fekete selyemálarcban tör rá áldozataira, és fosztja ki azokat, azonkívül főnöke egy pénzhamisító bandának is. Jókai nem írja le nyíltan, de félreérthetetlenül sejtetni engedti a sorok között, hogy báró Hátszegi Lénárd és Fatia Negra egy és ugyanazon személy, és amikor a rablóvezér meghal, ugyanakkor hagyja itt az életet a báró is. A regény 1860-ban jelent meg, és a leírás alapján mindenki báró Nopcsa Lászlóra gondolt, amit alátámasztani látszott az is, hogy a báró egy ízben feleségének ékszerszt vett, amit valamilyen bálon egy Hunyad megyei dzsentriasszony a sajátjának ismert fel. Kiderült, hogy Nopcsa László jóhiszeműen vette a lopott holmit, és nyomban visszaadta tulajdonosának. A Jókai-regényben báró Hátszegi szintén ad feleségének ékszerszt, amiről kiderül, hogy lopott, illetőleg Fatia Negra rabolta.

Az idős hölgy tovább fűzi az emlékek fonalát. Apósa mesélte, hogy egyszer valamilyen újságíró járt nála, és kért tőle valamit, mire kiutasították... Ez az újságíró azután bosszúból megírta a regényt.

Özveggy báró Nopcsa Eleknén kívül Kempelen Béla, a *Magyar nemesi családok* írója is megcáfolja Jókait. Ma már az az újságíró, aki olyan gyönyörű meséket írt, régen halott. És halott a büszke Nopcsa László is. Ennek a nagy híré famíliának csupán egyetlen tagja, báró Nopcsa Ferenc, a neves tudós él még (1932-ről van szó). Ha egyszer majd lehunyja a szemét, a magyar história színpadáról örökre lekerül a felsőszilvási báró Nopcsa család. Egy sírkőre fordítva vésik rá a címet, és a mai rohanó világ elfeledi a Nopcsákat, Fatia Negrát és mindazokat a csodálatos meséket, amik a múlt században a titokzatos hunyadi hegyekből kisarjadtak.

Ez a jóslat, hál' Isten, nem vált be, mert Jókai regénye ma is ismert, olvasott, sőt a Nopcsa család emléke még a mozivásznokon is tovább él.

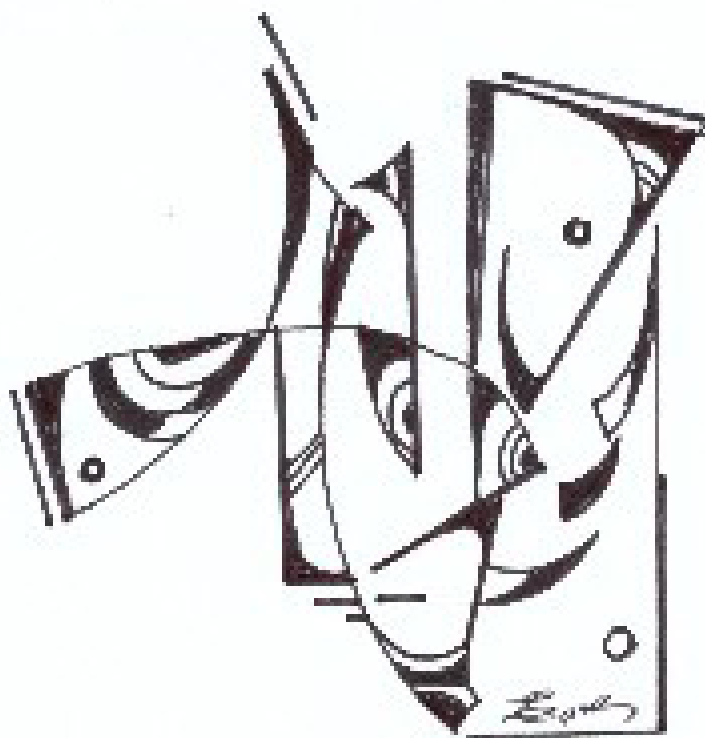
De ha már az elmúlt évben kifutottunk az időből, hadd említsem meg most a *Szent Péter esernyőjét* is 1958-ból, szintén Bán Frigyes rendezésében, a háromszoros Kossuth-díjas és érdemes művész, Illés György operatőrrel. És a szereposztás: Pécsi

Sándor, Rajz János, Törőcsik Mari, Karol Machata (hiszen csehszlovák–magyar koprodukció volt), Psota Irén, Fónai Márta, Márkus László, Csala Zsuzsa.

Mai szemmel nézve szinte csodálkozom, hogyan engedélyezte pártunk és kormányunk ezt a klerikális szellemű filmet. Személyes élményeim közé tartozik, hogy magam is láthattam az alkotást még elég zsenge gyermekkoromban drága szüleimmel együtt és a nagyszámú magyar nézőközönséggel, mert akkor még Arad annyira magyar város volt, hogy egy-egy magyar film hírére megmozdult a fél város. Az Urániában játszották...

Az igazi magyar filmsiker 1968-ból az *Egri csillagok* megfilmesítése, minden idők legnézettebb magyar filmje, amelyre 18 millió jegyet vásároltak, ami azt jelenti, szinte mindenki legalább kétszer megnézte, és már az első héten elkelt egymillió jegy. De a kor legnevesebb színészei mellett rengeteg statisztára is szükség volt. A csatajelenségekhez a hadsereg adott kölcsön 5 ezer kiskatonát. A gázsijuk állítólag napi egy üveg sör volt, amiért sok mindent meg kellett tanulniuk, például törökül imádkozni. Ehhez kapcsolódik a forgatások egyik leghumorosabb jelenete, amikor megszólalt a hangosbemondó „Kedves elvtársak, imához!”

Milyen groteszk lehetett ez abban a korban, amikor az ima és az egyház igen távol álltak az emberektől!

Kett Groza János grafikája

Ujj János

KETTŐS ÉVFORDULÓ

ARADI ZSIGMOND (1839–1899)

Az első jelentősebb magyar lexikonokban (Palas, Révai) még szerepel a neve, szócikk is van róla, mint neves képzőművész, de később, a 20. század második felére már elfelejtették, nem szerepel sem a *Magyar Nagylexikon* I. (1994), sem az *Új Magyar Életrajzi Lexikon* I. (2001) kötetében.

Aradi Zsigmond Aradon született, Chorin Áron, a reformátor rabbi unokája volt. A Maros partjáról indult életének nagy részét idegenben töltötte, ott tevékenykedett, ott is temették el. Elfelejtették, talán azért, mert hazájában nem áll egyetlen jelentős köztéri alkotása sem. Pedig nem volt tehetségtelen szobrászművész, ismert alkotásai hozzáértéséről árulkodnak. Csakhogy azok túlnyomó többsége külföldön található. Alkotásainak jelenlegi tulajdonosai valószínűleg semmit sem tudnak a távolból Itáliába szakadt művészeiről.

A szűkszavú ismertetésekből tudjuk, hogy a németországi karlsruhei műegyetemen mechanikát tanult, majd Bécsben, utána Milánóban, Tantardini mester műhelyében folytatott képzőművészeti tanulmányokat. 1863-ban Itáliából küldte haza kiállításra a *Búsongó Róma* című alkotását. Olyan sikere volt, hogy a Képzőművészeti Társulat kiállításán azonnal megvásárolták. Evvel megalapozta hírnevét szülőföldjén.

Idén kettős évfordulója van: 180 évvel ezelőtt született, 120 évvel ezelőtt távozott az árnyékvilágból. Szerényen élt, életéről keveset tudnak a művészettörténészek. Ismerjük a Kossuth Lajost és Chorin Áront ábrázoló budapesti, Verancsics Antal történetíró püspökről készített szegedi és a Brunszvik Teréztől megmintázott szarvasi mellszobrát, valamint egy Kossuth-domborművet. (*Arad megye neves szülöttei*, p. 16–17.)

A művészettörténet csak néhány szobrának sorsát ismeri. Erdélyben csak három Aradi Zsigmond-alkotásról van tudomásunk, monográfia nem készült munkáiról.

A kiegyezés után, az 1870-es években Marosvásárhelyen szoborbizottság alakult az 1853-ban az osztrákok által kivégzett **székely hősök** emlékének méltó megjelölésére. Az emlékoszlop el-

készítésével 1873-ban Aradi Zsigmond szobrászt bízták meg. Az emlékművet 1875. június 27-én leplezték le. A közadakozásból fedezett obeliszk 6 méter magas gránittömbjének alapkövén egy fekvő, átnyilazott, megsebzett oroszlán látható, amely első lábai közt szorosan tartja a nemzeti lobogót, az alatta keresztbe rakott két kardon a magyar címer áll. A dombormű alatti szövegmezőben ez olvasható: „Szent hely ez, óh vándor! Egy nemzet tette e jelt itt leghűbb gyermekei végzetes sírja fölé! Élni szabadságban, vagy ezért meghalni merészen: ezt hitték, vallották s haltak érte híven. Törvényes, szabad és független nemzeti állás intő szobra legyen honfi, e drága jel itt!”

A kommunista diktatúrában megtiltották az emlékmű megkoszorúzását, 1990 óta viszont újra szabadon lehet emlékezni az emlékmű mellett. Március 15-én itt gyűlik össze Marosvásárhely magyarsága.

A másik két Aradi Zsigmond-alkotás Aradon található.

A **Búsuló Arad**. 1848 októberében a vár osztrák helyőrsége báró Johannes Nepomuk Berger parancsnoksága alatt bombázni kezdte a várost, mivel annak vezetősége és polgársága hű maradt a forradalmi kormányhoz. Kilenc hónap alatt a vár ágyúai mintegy 45.000 különböző méretű lövedéket lőttek ki a városra, épületeket rongáltak meg, gyújtottak fel. Közben többször fegyveres össze-

csapások is voltak az osztrákok és a város védői között. A legjelentősebb 1849. február 8-án.

Mivel a tél miatt a várvédők készletei fogytán voltak, a vár helyzetének javítására az osztrák hadvezetés Temesvár felől egy szerb hadtestet indított el Koszta Sztankovics ezredes vezetésével. A hadtest 5585 gyalogosból, 585 lovasból és 17 ágyúból tevődött össze. Temesváron csatlakozott hozzájuk 1550 osztrák gyalogos, 1397 dragonyos és 18 tüzérségi löveg. A parancsnokságot Glaser osztrák vezérőrnagy vette át. Bár a hidakat az aradiak tönkretették, a hadtest viszonylag könnyen átkelt a befagyott Maroson, s behatolt a városba. Átkelésüket a várbeli egységek is támogatták. A városban előbb megfutamították a védőket, majd elkezdődött a szabad rablás.

A város védőinek hat század futólag kiképzett, a tűzkeresztségen át nem esett nemzetőr, valamint két század gyalogos honvéd állt rendelkezésére. Ezek az egységek indították a harcot a város visszafoglalásáért. Február 8-án elkecseregett utcai harcok folytak Aradon az Úri (Herrengasse, ma Eminescu), a Pesti (Mărășești), a Halász (Cuza Vodă), a Híd (Tribunul Dobra) utcában, valamint a Főtéren (Avram Iancu). A kézi fegyverek mellett helyenként még a tüzérséget is bevetették. A harcokat részletesen leírta Lakatos Ottó (p. 167–172) és Csikány Tamás (p. 134–138).

Az aradi csapatokat Asztalos Sándor őrnagy kiválóan irányította. A rendelkezésére álló erőket Bockó Dániel kormánybiztos példamutatása (sétabottal a kezében, fegyver nélkül lelkesítette a katonákat) is bátorította. Mindez hozzájárult a sokszoros túlerő elleni győzelemhez. Estére a támadókat kiszorították a városból. Hogy a harcok hevesességét illusztráljuk, két számadatot említünk: aznap a harcokban elhunyt 600 osztrák és szerb katona (köztük a szerb parancsnok, Sztankovics ezredes is), míg a város védői közül meghalt vagy eltűnt 400 személy. Az osztrák–szerb támadást megghiúsították, de a harcok alatt a várvédőknek három hónapra elegendő élelmet juttattak Temesvárról. Az aradinál jelentősebb temesvári erődítmény, mindvégig osztrák kézen, császárhű város maradt.

A csatában elesettek emlékére az aradi szerb közösség 1862-ben egy mutatós rózsaszín márvány, szerb szövegű keresztet

emelt (hátlapján olvasható Koszta Sztankovics neve), amelyet 1898-ban restauráltak, és a rácfer-tályi szerb ortodox templom elé helyezték, ahol most is megtekinthető.

A szerb lakosság példájára az aradi magyarok is igyekeztek egy megfelelő emlékművet állítani. 1869-ben keresték meg a város szülöttét, Aradi Zsigmondot, az akkor Milánóban élő szobrászt, s megrendeltek tőle egy temetői emlékművet a február 8-án elesettek tiszteletére. A kialakított összegért (2000 Ft) az aradiak egy szerényebb sír-emléket vártak. A szobrászművész viszont egy művészi alkotást készített carrarai márványból, amelyet saját költségén szállíttatott szülővárosába. A *Búsuló Arad* szoborról Lakatos Ottó katolikus plébános így ír városi monográfiájában (III. kötet, p. 228.): „A jeles mű életnagyságúnál valamivel nagyobb (mérete 1080×1493 mm) nőalakot ábrázol, Arad jelképes alakját, a város falkoronájával fején; egyik térdére ereszkedve koszorút tesz le a város megmentőinek emlékére. Az egész mű felfogása igen költői, kivitelezése gyönyörű, a szoboralaknak minden részlete igen szép, az arc gyönyörű és a nemes vonások gyászt és magas emelkedettséget fejeznek ki.”

A *Búsuló Arad* emlékmű felirata:

„Nincs nevetek, de dicső tetteken élnek örökké;

A honvéd névnek nyertetek újra babért.”

Amikor br. Eötvös József, kultusz- és közoktatásügyi miniszter Aradon járt (1869), s letette a királyi főgimnázium épületének alapkövét, megtudta, hogy az alkotást a temetőbe akarják elhelyezni, s meggyőzte az aradiakat, hogy azt mindenkinek állandóan látnia kell, azért a sétater végén, a jelenlegi városháza előtti köztérre állították fel. A szobor végül bekerült a múzeumba, de kiállítva többé nem lett. A megsérült (fejéről hiányzik a korona) alkotás most is a raktárban várja a restaurálását.

Az Aradi Zsigmondról írt értékelések megjegyzik, hogy domborművet készített Kossuthról és Petőfiről. Azt ismerjük, hogy Kossuth domborműve Budapesten található, de a Petőfit ábrázoló eltűnt.

2002-ben, a mai Csiky Gergely Főgimnázium épületének javítása közben találtak rá a padlásra egy összetört műalkotásra, amelyről kiderült, hogy a legnagyobb magyar költőt, **Petőfi Sándort** ábrázolja. Valószínűleg Fischer Aladár igazgatása alatt

Búsuló Arad

(1821–1943), az akkori hatóságok zaklatásai miatt vitték fel a padlásra. A szoborról semmiféle feljegyzés nem maradt. Az összetört darabokat Szívós László, simonyifalvi kőfaragó szakszerűen összerakta, a hiányzó és törött részeket pedig Kocsis Rudolf aradi szobrászművész restaurálta. Az iskola lépcsőházának első emeleti fordulójában helyezték el a falon. Éder Ottó igazgatása alatt, 2002. március 15-én leplezték le. Azóta ezen a folyosón emlékeznek meg március 15-ről, a forradalom kitöréséről, lévén, hogy a szemben lévő falra Dinyés László, budapesti szobrász, grafikus, költő Kossuth Lajost ábrázoló fémdomborítása került.

Petőfi dombormű

Forrás:

Arad megye neves szülöttei. Összeállította Ujj János. Arad, 2007.

Lakatos Ottó: *Arad története I–III.*, Arad, 1880.

Puskel Péter: *Kossuth Lajos visszatért*, Nyugati Jelen, 2003. márc. 15.

Puskel Péter: *Petőfitől Csikyig*, Nyugati Jelen, 2002. márc. 19.

Révai Nagy Lexikona, Budapest, 1911. p. 790.

Stefanov Titusz Sever Dan *Az aradi turizmus rövid története* című írása júniusi számunkban folytatódik.

M e m o á r

Koreck Aladár

KATONÁK VAGYUNK (II.) (RÉSZLET EGY KÉSZÜLŐ KÖNYVBŐL)

„A férfi ember, ha néhány hónappal megúszta a katonáskodást, egész jövőendő életében erről mesél.” (férfi folklór)

A nagyváradai Rulikowski temető közelében lévő kaszárnyában nemcsak az áristomot úsztam meg, hanem még néhány érdekes történésben is részem volt.

Élet a kaszárnyában

Már a beöltözköskor elment a kedvem a katonáskodástól, amikor magamra húztam a szovjet típusú „rubáskát” kopkával felszerelve, ami arra volt jó, hogy nem engedte szellőzni a nyaknál.

A kényelmetlen, otromba bakancshoz kapca járt, de szerencsére hoztam néhány pár gyapjúharisnyát. A szintén szovjet beütéses kepin kicsi, ötágú pléhcsillag díszelgett, de legalább nem volt vörös színű.

Végül mindenki kapott egy elég nagyméretű rozsdamarta puskát, amit, a tusán való jelzés szerint, 1940-ben Odesszában gyártottak, és legalább 5 kilót nyomott a bajonettel együtt. A fegyverek rozsdamentesítése és olajozása a mi feladatunk volt.

A parancsnokunk szinte egész életét a hadseregben töltötte: árvaként gyerekkatonává lett, miután egy ezred adoptálta. A sorakozáson elhangzott beszédében a rozsdamentesítés kapcsán azzal vigasztalt, hogy a hírhedt tengerészgyalogsággal nyugodtan szembeszállhatunk, mivel azok fegyverei még rozsdásabbak a tengervíztől.

A szálláshelyünk nagy hodályszerűség volt, ahol huszonötöd magammal és egy kétméteres moldvai szakaszvezetővel pihenhattünk a szalmazsákos emeletes vaságyakon.

Már az első napokban ellopták a kispárnámat és a csillagomat a sapkámról. Amikor jelentettem, azt a választ kaptam, hogy „Lopd vissza!” Elég kényelmetlen volt párna nélkül aludni, de a kollégáim azzal vigasztaltak, hogy „Mária királynőnek” sem volt párnája.

A velünk szomszédos brassói politechnikások már az első napokban rendbe hozták a világháborúból visszamaradt, rozoga teherautókat, jól meg-

sikálva forró vízzel és olajjal. A következő napon kúszógyakorlat közben beletenyereltem a szétfröccsent olajba, ami nem használt az egyenruhának. Ettől kezdve a parancsnok kezdeményezésére mindenki „Csankajsekistanak” szólított.

De azért már az első napokban is voltak vidám órák. A kolozsvári művészeti intézet diákjai érkezésükkor torkuk szakadtából énekelték a „bevonulási indulót” Verdi *Aidájából*, amire mindenki összecsdődött. A bemasírozók között észrevettem két jóbarátomat, Kataró Istvánt és Laczó Gusztit, akikkel néhány szabad estén áldomást ittunk, és jókat dumáltunk... természetesen magyarul.

A kimenő és a dohányáruda hiányában a cigaretta nagyon felértékelődött, habár minden katonának kapott tíz darab „militár” cigarettát, ami a civil életben megfelelt a kapadohányos „Plugarnak”. Nem lévén dohányos, rájöttem, hogy a cigi milyen jó valuta. Ettől kezdve a fegyveremet mások tisztogatták, ugyancsak mások virrasztottak helyettem éjjel kettő és négy között őrszemként, végül még egy rozsdás román gyártmányú pisztolyt is szétszedett és rendbe hozott helyettem maga a szakaszvezető.

A meghiúsult éjszakai hadgyakorlat

Már az első napokban elterjedt a hír, hogy az erőltetett menetek után egy nagyszabású éjszakai gyakorlat következik. A fejtágításokon elmagyarázták, hogy a gyakorlat fő célja a gyorsaság és a szokatlan éjszakai közeg, ami veszélyes lehet, mivel a riadó néhány perce után megszűnik a világítás. Ezért szükséges egyénileg gyakorolni a gyors öltözést és fegyverhez jutást, de különösen felhívták a figyelmünket a lábbelikre, amik a hosszú úton sebeket okozhatnak.

Néhány nap múlva hajnalban riadóra ébredtünk. Szerencsére, a zoknimnak köszönhetően, sikerült a vállamon fegyverrel és hátzissákkal időben megjelennem a sorakozón. Rövid eligazítás után elindult a menet.

Már körülbelül két kilométert meneteltünk sötétben, amikor a hold előbújt a felhők közül. Véletlenül a mellettem haladó társamra pillantottam, és megdermedtem, mivel észrevettem, hogy nincs nála fegyver. Kérdésemre zavaros választ kaptam, ezért jelentettem a szakaszparancsnoknak, aki, miután meggyőződött, hogy tényleg nincs meg a fegyver, riadót fúvatott, majd az ezredeshez rohant jelenteni a történeteket. Az lefújta a gyakorlatot, és parancsba adta, hogy a tisztekkel az élen, akiknek zseblámpájuk is volt, kutassuk át a megtett utat, hátha észrevevessük a puskát. A fiút

közben két altiszt kísérte, hogy ne tudjon megszökni. A fegyver elhagyása komoly következményekkel járhat, különösen azért, mert éles tölteink voltak. Amikor a kaszárnya elé értünk, a kapuőr jelentette, hogy egy gazdátlan fegyvert talált a kerítésnek támasztva. Az ezred bemasírozott a kaszárnyaudvarba, és miután takarodót fújtak, mi sietve betódultunk a fekvőhelyünkhöz, megkísérelve néhány órát aludni. Még akkor éjjel megkezdődtek a kihallgatások, de mindenki nagy csodálkozására csak három nap kaszárnya áristomot kapott az elkövető. Később kiderült, hogy a szülei befolyásos pártaktivisták voltak. Ezen ügy eltussolása rövid időn belül majdnem tragédiához vezetett.

Szembenézve a halállal

A nyári gyakorlat vége felé céllövészetet rendeztek, amin magas rangú tisztek, köztük egy tábornok is részt vett. A katonásdi nekem nem smakkolt, de a céllövészetet kedveltem még srác koromból, így a kiválasztó próbák után engem is besoroltak a résztvevők közé. A verseny előtti éjszakán esett az eső, de reggelre ragyogó idő lett. A céllövészet első része Kalasnyikovokkal folyt le, de csak a harmadik helyet tudtam megszerezni. Ezután következett a revolveres próba. A parancsnokunk személyesen akarta levezetni ezt a nagyon fontos versenyt. Tízen sorakoztunk fel, kezünkben Tokarev pisztollyal. Megszoktam, hogy a lövési jel előtt körülnézek, így, miután kibiztosítottam a fegyvert, szétnéztem... és a megdöbbenéstől majdnem kiejtettem azt a kezemből, amikor megláttam tizenegyedikként befurakodni, kezében a Tokarevvel, a puskaelhagyásos fiút, aki hisztériásan kérdezte, hogy hova lőjön, miközben a revolvert hol felénk, hol a tisztek felé fordította egyre idegesebben. A következő pillanatban a társaimmal a földre vetettük magunkat a tisztekkel együtt.

Talpon csak a parancsnok maradt, aki egy ugrással az örült fiú mellett termett, kiverve kezéből a revolvert. Később megállapították, hogy a Tokarev töltve és kibiztosítva volt.

Miután mindnyájan feltápászkodtunk, a tisztekre még egy kellemetlen meglepetés várt. Mivel az éjszakai eső feláztatta a földet, amit a szolgálatosok elfelejtettek behomokozni, így mindnyájunk szép ünnepi egyenruhája, de különösen a meglehetősen kövér tábornoké, csupa sár lett.

A volt bajtársunkat eltávolították a tábori csendőrök; többé nem hallottunk semmi hírt róla.

Három nap múlva leszereltem.

Szilvágyi Zsolt

HÚSVÉTI HIT

Húsvét a legnagyobb keresztény ünnep. Jézus feltámadását ünnepli a kereszténység. Ez az ünnep felülmúlja a szívünkhöz talán közelebb álló karácsonyt is.

Nagy és mély az egész húsvéti ünnepkör, az úgynevezett szent húsvéti három nap, amely nagycsütörtök estétől húsvét vasárnapjáig tart. A liturgia nagyon szépen érzékelteti a szeretet és a bűn, a jó és a rossz, valamint az élet és a halál harcát. A teljesen igaz személyt, Jézust, Isten Fiát megölte az ember. De végtelen szeretete által mégis ő győzött. Az Atya életre keltette. Húsvét lényege ez: Isten él. Vele a szeretet legyőzheti a gonoszt, amely a világunkban is olyan nagy. Vele biztos reményünk lehet, hogy a mi életünkben sem a halálnak lesz az utolsó szava.

Röviden így foglalhatnám össze húsvét ünnepének lényegét. Sokan viszont azt mondanák: Szép ez, de a mai földhözragadt emberben már annyi minden megingatta ezt a húsvéti hitet. Sokan vallják, s valóban több jel erre mutat, hogy az a kontinens, ahol élünk, sőt szűkebb környezetünk is, a hitetlenség szakadéka felé csúszik. Mindezt nem elítélve vagy csak fejcsóválva mondom, hanem mint a mai kornak egy kihívását, amivel szembe kell néznünk, amire válaszolnunk kell.

A kishitűségnek vagy a hitetlenségnek több oka lehet. Valószínű, egyeseknek látszólag kényelmesebb az Isten nélküli élet. Jobb, ha nincs, aki beleszóljon az életükbe. Másokat megtevesztettek féltudományos tanok. Úgy látják, hogy a tudomány kizárja a hitet. Mások rossz tapasztalatokra tettek szert velünk, keresztényekkel, s azt gondolják, nem kérnek a mi életünkből. De vannak sokan, akik valamilyen okból kifolyólag bizonytalanná váltak. Hinni szeretnének, de mégis újra a kételyek kerekednek felül, vagy talán a teljes közömbösségbe esnek vissza. Vagyis lehet, hogy nem tagadják Istent, de úgy élnek, mintha nem lenne. Nem tagadják Istent, de egyszerűen nem érdekli őket.

A hitben való megerősödéssel mindannyiunknak szükségünk van. Azoknak, akik talán távol

kerültek a hit útjától. De azoknak is, akik gyakoroljuk a hitünket. A kishitűségtől senki sem lehet mentes.

Húsvét a hitnek az ünnepe. Mit tegyünk, hogy megújuljunk a hitben? Mit javasoljunk kereső, sőt kételkedő testvéreinknek? Mit tegyünk, hogy megtapasztaljuk, hogy Isten valóban él? Nagy kérdések ezek. Azt is tudom, hogy egy ilyen írás kerete nem elegendő, hogy ezeket kellőképpen kifejtjük. Ugyanakkor azt is tudom, hogy lehet száz érvünk a hit mellett, a hithez mégis valamivel több kell emberi érveknél: a hit Isten kegyelme, ami nem csupán a mi erőlködésünk, nem csupán a mi érvelésünk eredménye, hanem nagy részben ajándék, amit egyszerűen el lehet, és el is kell fogadni.

Visszatérve a nagy kérdéshez, hogy hogyan erősödhetnénk a húsvéti hitben, forduljunk a húsvéti evangéliumhoz. (vö. János evangéliuma 20,1–9.)

A tanítványok kishitűsége

A húsvéti evangéliumban szembesülhet minden kicsinyhitű vagy Istent kereső ember valami bátorítóval: maguk a tanítványok és a sírhoz siető asszonyok hite is csak lassan növekedett. Bár ők többször hallhatták Jézust haláláról és feltámadásáról beszélni. Az asszonyok mégsem a feltámadásba vetett hittel mentek ki a sírhoz, hanem hogy a halott testet bebalzsamozzák. Péter és János sem teljes meggyőződéssel sietett a sírhoz. Csak az üres sír láttán hittek. A tanítványok hite is, a mi hitünk is egy folyamat. Ne ijedjen meg senki, ha életének egy szakaszában talán nem érzi Isten közelségét.

Hálás vagyok, hogy amikor fiatalok között lehetek, általában őszinték fiataljaink. Kimondják kételyeiket, bizonytalanságukat. Nem is csodálkozom ezen. Egy olyan környezetben élnek, ahol az Istenbe vetett hitet szinte semmi nem támogatja. A facebook, az internet, a szórakozási lehetőségek nem erről szólnak. Fiataljainknak mondom, hogy az sem baj, ha kérdéseik vannak. Csak aki kérdez, az kap választ is. A hit sokszor hullámvölgyekben jár. De fontos, hogy még a kétség óráiban se tér-

jünk le erről az útról, mert féltő, hogy elveszítjük életünkben a helyes irányt.

Figyeljünk életünk jeleire!

A tanítványok hite nemcsak Jézus tanításán alapul, hanem az ő tapasztalatukon is. Ők látták az üres sírt. Ők később találkoztak az élő Krisztussal. Hogy ez a tapasztalat nem lehetett csak álom, csak vágyaik kivetítése, ennek a legnagyobb jele az, hogy János apostol kivételével a tanítványok életüket adták ezért a meggyőződésükért. Valami bizonytalanért, valami kétesért senki sem adná oda az életét. Ez egyértelmű mindannyiunk számára.

Biztos vagyok azonban, hogy ha figyelünk életünkre, mindannyiunknak vannak személyes húsvéti tapasztalatai is. Ha csak időm engedi, szívesen hallgatom meg emberek élettörténetét. Minél előrehaladottabb valaki a korban, annál több ilyen élettapasztalatra tesz szert. Nem csupán mesék ezek, hanem olyan élmények, amikor valaki megtapasztalta, megérezte az élő Isten közelségét. Ki jó, ki nehéz helyzetben. Csak arról számolnak be, hogy milyen erőt adott nekik az Istennel való kapcsolat.

Máskor megcsodálok egy-egy őszintén imádkozó embert. Kisugárzik belőlük az élő Istennel való közösség. Például, ahogy húsvét előtt emberek a szentsírnál órákon át imádkoznak. Van, aki az egész éjszakai virrasztást is vállalja. Ők tanúskodnak, hogy meg lehet tapasztalni Isten közelségét. Az nem igaz, hogy a semmi adna nekik erőt, a semmi tartaná őket itt. Isten él, bár nem mindig könnyen, de megtapasztalható.

Ha a tanítványok tapasztalata távolinak tűnik, hallgassunk legalább ezekre a személyes emberi tapasztalatokra. Sőt húsvét ünnepe rendkívüli alkalom arra, hogy mindannyian rápillantsunk egy kicsit figyelmesebben életünkre: észreveszem az élő Isten jelenlétét az életemben? Tényleg komolyan lehet hinni azt, hogy a véletlen és a sors irányítja az életünket?

Fontos, hogy jó közösségben maradjunk

Tamás, de az emmauszi tanítványok hitetlenségének oka, hogy elszakadtak a tanítványok közösségétől. A hit személyes döntés, de szükségünk van egymásra, hogy egymást erősítsük a hitben. Veszélyben van az, aki azt mondja: imádkozhatok egyedül is otthon, nincs szükségem az egyház közösségére. Igen, lehet egyedül is imádkozni, de aki elszakad a közösségtől, nagyon valószínű, hogy a hite is elhalványul, vagy talán el is hal.

Döntenünk kell

Személyes élettapasztalatokra figyelni és jó közösségben kitartani, mindez fontos a húsvéti hithez. De mindez még kevés. A hithez hozzátartozik a személyes döntés is. Akarunk-e a hit útján járni vagy sem? Ha gyenge is a hitünk, legalább vágyunk-e Isten után? Szeretnénk-e vele élni?

Nemrég az egyik kétségeivel küzdő fiatalunk mondta az egyik hittanórán: „Olyan boldog az, aki hinni tud.” Őszinte szavak. Én csak azzal bátorítottam, hogy ő, bár lehet, nem is vette észre, már elindult Isten felé. Roger Schutz (†2005), a taizéi szerzetes közösség alapítója bölcsen mondta, hogy az Isten utáni vágyódás már a hitnek a kezdete.

Húsvét az élő Istenbe vetett hitünk ünnepe. Úgy látom, hogy az emberiség számára létfontosságú az Istennel való kapcsolat, létfontosságú a vele való élet.

Egy olyan világban élünk, ahol a tudomány és a technika soha nem is sejtett szintig jutott el, és még tovább fejlődik. Megoldotta azonban mindez a legnagyobb emberi problémáinkat? Egyfajta szabadságban élünk már közel három évtizede, de megadott nekünk ez a szabadság mindent? Sokkal többet megengedhetünk magunknak, többet vásárolhatunk, mint korábban, de megvásárolható a boldogság, a családi béke és az élet értelmének a tudata? Kérdések, amelyekkel szembeeslnünk kell. A választ pedig tudjuk: nem.

Nem akarom azt mondani, hogy a hit csodagyógyszer, amely mindent villámcsapásra megold, de nélküle valami lényeges hiányzik az életünkből. Tartó alap és irány nélkül marad az életünk. Húsvét ünnepköre. Ha akarjuk, vagy ha legalább őszintén vágyunk a hitre, megújítható, újrakezdhető ez az út.

*Indul a húsvéti körmenet a minorigita templomból
(Kurunczi Ferenc felvétele)*

PUSZTAI TRAGÉDIA

„AHOGYAN MÓZES FELEMELTE A KÍGYÓT A PUSZTÁBAN...” (Jn 3,14)

A történelem folyamán minden nép életében voltak napfényes, derűs napok, de ugyanakkor voltak szomorú mélységek is. Az évezredek folyamán számtalan nemzedék tapasztalta, ha figyelmen kívül hagyja a korábbi történelmi tanulságokat, a bukások folytonosan megismétlődnek. Így történt ez számos esetben Izrael népével, de sajnos a mi magyar népünk sem kivétel.

Jákób a családjával együtt a „hét szűk eszten-dő” alatt fiának, Józsefnek hívására Egyiptomba költözik. Ott Gósen földjén telepednek le, és le-származottaiból lassan virágzó, számbelileg egy-re növekedő népcsoport alakul ki. Az új fáraó már nem ismeri József érdemeit, és veszélyt lát az izraelitákban. Ezért Pitom és Ramszesz városokban robotmunkára kényszeríti őket, hogy így vessen gátat a szaporodásuknak. Amikor a fáraó látja, hogy rendelete eredménytelen marad, utasítja a bábákat a születendő fiúgyermek megölésére. A bábák azonban nem engedelmessékednek, és az izraeliták száma tovább növekedik. Ekkor a fáraó parancsba adja, hogy minden megszületett fiúgyermeket vessenek a folyóba. Ilyen kemény feltételek közepette indul Mózes története és küldetése. Anyja hónapokig rejtegeti a gyermeket. Amikor tovább nem titkolhatja a fiút, egy szurokkal bekent kosárba teszi, és a folyó partján a nád közé helyezi, remélve, hogy valaki megtalálja és megszánja. A fáraó leánya látja meg, megszánja a síró gyermeket, magához veszi, és a Mózes nevet adja neki. Hercegként a királyi udvarban nevelkedik, de szívében mindig az izraelitákhoz tartozónak vallja magát. Amikor felnövekedik, felkeresi népét, és segíteni próbál nekik. Egy alkalommal Mózes megöl egy izraelitát ütlegelő egyiptomit, és emiatt menekülni kényszerül Midiánba. Itt él idegenként, majd megházasodik, Midián papjának leányát veszi feleségül, és időközben megszületik fia is. Isten azonban nem feledkezik meg szorongatásban szenvedő népéről, és meghallgatja imájukat. Megszólítja Mózes egy égő csipkebokorban, és kinyilatkoztatja neki szent nevét: Jahve, azaz „Én vagyok, aki vagyok”, majd azt a megbízatást adja, hogy Izraelt szabadítsa ki a fáraó kezéből. A feladat kemény ellenállásba ütközik. Végül is 10 csapás éri Egyiptomot azért,

mert a fáraó vonakodik Izrael kivonulását engedélyezni. Az utolsó csapás olyan súlyos fájdalmat okozott az egyiptomiak számára – minden család elveszti elsőszülöttjét –, hogy Izrael megkapja az engedélyt a kivonulásra.

Kedves nemzettársaim! Izrael számára az Isten-élmény nem valami vallásfilozófiai elméleten alapul. A kivonulás alatt Isten a csodák sorozatán keresztül vezeti őket. Így jöhettek ki Egyiptomból oly módon, hogy szétnyílt előttük a Vörös-tenger, így arattak győzelmeket náluk hatalmasabb népek felett, kaptak Istentől ajándékként égből jövő kenyeret – a mannát – és hozzá fürjeket nap mint nap. Három hónappal a kivonulás után az Örökkévaló a Sinai-hegynél „félelmetes”, de ünneplés körülmények között szövetséget köt választott népével. Mózes felmegy a hegyre, hogy átvegye Isten parancsolatait, a közösségi életre vonatkozó szabályokat, a Tórát. A szó jelentése: törvény, tanítás, útmutatás. A Tóra képezte a zsidó nép alkotmányát, hozzá kellett igazodnia a legegyszerűbb embertől a legnagyobbig mindenkinek. Így hangzik például Isten világos törvénye Izrael királyai számára: „Csak azt emeld királlyá magad fölé, akit az Úr kiválaszt, atyádfiai közül... Amikor a király trónjára ül, írassa le magának e törvény másolatát, abból a könyvből, amely a lévita papoknál van. Legyen az nála, és olvassa azt egész életében, hogy megtanulja félni Istenét, az Urat! ... Ne legyen gőgös a szíve atyafiaival szemben, és ne térjen el ettől a parancsolattól se jobbra, se balra, hogy hosszú ideig uralkodhasson ő is, meg fiai is Izraelben.” (5Móz 17, 15–20.)

Nos, attól függetlenül, hogy Izrael népe a csodák sorát éli át, csak néhány nap telt el azóta, hogy szövetséget kötöttek Istennel, és engedelmisséget fogadtak neki. Félelemtől remegve álltak a hegy előtt, és figyeltek az Úr szavaira: „Ne legyenek néked idegen isteneid én előttem!” (2Móz 20,3) Isten dicsősége ott lebegett a Sinai-hegy fölött a gyülekezet szeme láttára, mégis, miután Mózes kése-delemmel tért vissza az Úr hegyéről, az izraeliták hamar elfordultak Tőle, és idegen isteneket kértek. Borjút csináltak a Hóreb alatt, és hajlongtak az öntött bálvány előtt! Elképesztő hálátlanság, vakmerő sértés Istennel szemben: felcserélték az Örökkévaló dicsőségét ökörnek képével!

A nép tovább halad a pusztában. Jákób testvérének, Ézsauinak leszármazottai nem engedik őket áthaladni országukon. Megkerülik Edomot, közben az Úr teljes győzelmet ad Arád királya és népe fölött. A vándorlás folytatódik, és itt az Ige úgy fogalmaz: *„De útközben elfogyott a nép türelme, és zúgolódni kezdtek Isten és Mózes ellen: Miért hoztatok el bennünket Egyiptomból? Azért, hogy, meghaljunk a pusztában?”* (4Móz 21,4–5) A zúgolódásra az Úr úgy válaszol, hogy mérges kígyókat küld a népre, és a kígyómarástól sok izraeli meghal. Ekkor döbbenek rá újra, hogy az Úr szeretetével, jóságával visszaélni nem lehet következmények nélkül. A sok halálos áldozat láttán bűnvallással jönnek Mózeshez, és kérik, hogy imádságban járjon közbe értük, kérjen Istentől bocsánatot és kegyelmet, hogy a kígyómarás ne szedjen több áldozatot. Tudjuk, hogy aki kígyóméreg által hal meg, nagy szenvedéseken megy keresztül. Az a néhány perc vagy óra, amennyit még él, szörnyű kínok között telik el. Nos, Isten meghallgatja az imakérést, de elmondja neki a megmenekülés feltételét: Mózesnek rézkígyót kell készítenie, és feltűzni azt egy jól látható magas póznára. Ezután, ha valakit a kígyó megmar, az pedig feltekint a rézkígyóra, életben marad. Ez volt az isteni megoldás a pusztai tragédiára!

Drága magyar testvéreim! Az Ószövetségben többször szerepel a következő mondat: *„En az Úr vagyok, a te gyógyítód.”* Ez nem csupán kedves, vallásos közhely, hanem Isten kijelentése önmagáról. Egyedül Ő az, aki életünk sebeit meg tudja

gyógyítani. Isten eredeti tervében nem szerepelt a halál. A Vele való tökéletes és örök kapcsolatra formált bennünket. Ezt tettük tönkre bűneinkkel, Isten ellen való lázadásunkkal. Legyünk őszinték: ma nem ugyanezt éljük-e meg, amikor azt gondoljuk, hogy saját testünkkel, lehetőségeinkkel azt tesszük, amit akarunk? Ne szóljon bele Isten! Érezzük olykor a „kígyó mérget”, a fájdalmakat testünkben. Ezenfelül lelki gyötrelmeink, a stressz és depresszió csak fokozzák ezt az érzetet! Isten azonban úgy döntött kegyelméből, hogy a halál nem győzedelmeskedhet végképp az emberen. Elkészített egy olyan menekülési utat, ami a legnagyobb fájdalom közepette is ott áll mindannyiunk rendelkezésére: ez Jézus keresztfé! Igen, Jézus az, akit Isten menekülési útként elkészített számunkra. János evangéliumában maga Jézus Krisztus fogalmazza ezt meg: *„Ahogyan Mózes felemelte a kígyót a pusztában, úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie, hogy aki hisz, annak örök élete legyen őbenne... Aki hisz Jézusban, az nem jut ítéletre, aki pedig nem hisz, az már ítélet alatt van, mert nem hitt Isten egyszülött Fiának a nevében!”* Kedves testvéreim, nagypénteken nem a rézkígyó, hanem Jézus Krisztus keresztfé állt a Golgotán a mi drága magyar népünkért is, amely maga is számos „nagypénteket” élt már meg. De a sok szomorúság után következik a boldog húsvét is. Ideje lenne már alázatosan elkérni Isten kegyelmét, hogy jöjjön el a mi népünk számára is az igazi húsvét. Ha a Feltámadott köszöntése – *„Békesség néktek”* – tölti be szívünket, akkor érkezhetsz el magyar népünk számára is az Istentől megáldott boldog feltámadás!

Horváth Csaba

NEM HALT MEG, CSAK ALUSZIK...

A levegőben már érződött a húsvét illata. A virágok már kinyíltak, és az énekesmadarak csivitelése is megtöltötte a tájat. A dombra indultam. Hónom alá vettem a könyvem, és kiléptem a kapun. Úgy terveztem, hogy Kittiék felé megyek, és beköszönök, hátha velem tart. Egy meleg tavaszi kirándulás mindkettőnknek jót tesz majd. A vaj, lekváros kenyérből még két falat volt, aztán a kezével megtörölte a száját. Jövök, pap bácsi. Hú, de vastag könyved van! Hozom én is az enyémet. Beszaladt, és egy mesekönyvvel tért vissza.

Mehetünk. Egy darabig szótlanul másztunk a dombra vezető ösvényen, ahogy egymás közt neveztek, a „Kitti fájáig”, ahol majd megpihenünk. De miért is nevezik „Kitti fájának”? – kérdezte még korábban a leánya. Mert van almafa, diófa, kopjafa, akasztófa, még kutya fája is van, miért ne lehetne „Kitti fája” is?! Szóval az a kőrisfa, ami már jócskán kilevelezett, volt a „Kitti fája” a domboldalon, ami elég csupasz volt, és lentről, a műútról is látni lehetett. Itt beszélgettünk. A világ nagy dolgairól – mondta Kitti nevetve. És a túlvi-

lág nagy dolgairól – egészítettem ki. Jaj, azt mindig elfelejtem. Azért vagyok, hogy ne felejtsd el, és emlékeztesselek rá. Akkor ülünk le! Olvasunk, vagy inkább beszélgessünk? Igen. Válaszoltam. Mi igen? Is-is. Mi az a vastag könyv? A Biblia? Nem. Hanem? Tessék, olvasd el. Felé fordítottam a könyvet. Csipkerózsikák. Írta Stephen King. Elkacagta magát. Mit nevezsz? – kérdeztem. Azt, hogy ilyen nagy létedre mesekönyvet olvasol. Én is a Csipkerózsikát hoztam magammal – mondta, és széles mosollyal felém fordította a könyvet. De a te könyved miért olyan vastag? Nem tudom. Vastagabb, mint a Biblia? Meglehet. És miről szól? Csipkerózsikáról. Tényleg? De most komolyan, igaziból. Ne vicceskedj! Nem vicceskedem. Arról szól, hogy az emberiséget megtámadja egy vírus. Vagy ilyesmi. És minden nő elalszik. Csak a férfiak maradnak ébren. Aztán azok háborúznak, fosztogatnak, meg ilyenek, szóval teljesen felfordul a világ. Ráadásul az egész egy női börtönben kezdődik, ahol minden elítélt elalszik, kivéve egy valakit. Akit Évának hívnak. Valami boszorkányféle. Őt okolják az egész járvány miatt. Nem ebből a világból származik. De a végén minden rendbe jön majd. Remélem. Érdekes könyv? Nem azért olvasok, mert valami érdekes vagy kalandos. Ezt akkor csináltam, amikor gyerek és fiatal voltam. Most másért. A történet elgondolkodtat, és megláttat valamit. Az is lehet, hogy a szerző nem is akarta, csak én gondolom tovább. A továbbgondolás teszi széppé. A te könyved miről szól? Arról, hogy amikor Csipkerózsika megszületik, hét tündért hívnak meg nyolc helyett. Aztán megjelenik a nyolcadik, aki megátkozza a kisbabát, hogy majd tizenhat éves korában egy rokka orsója megszúrja az ujját, és ebbe majd belehal. A hetedik tündér feloldja az átkot, mert ő nem ajándékozta meg Csipkerózsikát, és nem hal meg, hanem csak elalszik száz évre. A jóslat beteljesedik. A tündér mindenkit elaltat, kivéve a királyi házaspárt. A vár körül sűrű erdő meg tövisesek nőnek. Arra jár egy királyfi. A királyfi eltávolítja a töviseseket, hogy ne szúrjon meg másokat. Csipkerózsika felébred. A királyfi feleségül veszi, és boldogan élnek, míg meg nem halnak. Értem. És meddig jutottál az olvasásban? Hát, még alszik, de már nagyon várom, hogy megérkezzen a királyfi, és eltávolítsa a töviseseket a vár körül, és megcsókolja és felébredjen. Szóval várod? A te könyvedben is jön királyfi? Ebben? Ránéztem a vastag Stephen King-könyvre. Nem tartom valószínűnek. A másikban igen. A Bibliában? Abban. Jézus a király? Igen. Emlékszem, hogy virágvasárnap, mint király vonult

be, nagy pompával. Mondtuk ki egyszerre, hogy „nagy pompával”, és nagyot kacagtunk. Jancsika a vallásórán nem értette ezt a kifejezést, mert a nagyapjának volt egy nagy permetezője. Azt nevezte az öregember pompának. A kiskölyök mindig segített a szőlőben, és mindig vitte a gumicsövet, miközben az öregapja cipelte a pompát. Ezért aztán meg is kérdezte, hogy hova ment Jézus a nagy pompával Jeruzsálembe? Azóta mindig elmondjuk a virágvasárnapi történet tanulásakor, hogy a pompa az nem permetező eszköz, hanem díszes, ünnepélyes felvonulás vagy bevonulás. De király volt a kereszten is. Látnod ott azt a bokrot? Na, azt hívják krisztustövisnek. Menjünk, nézzük meg. Elővettem a metszőollót. Pap bácsi, te nem is olvasni akartál, hanem ezt a tövises izét vágni! Jó reggelt, Csipkerózsika! Nevettem rá. De, ha azt mondom: Kitti, gyere velem tövist vágni a domboldalra, mert kell a templomba, eljöttél volna? Nem. Inkább tévéztem volna. Csak úgy? Nem. Azt hazudtam volna, hogy fáj a hasam. Na, ez már őszintébb. Jaj, de megszúrta az ujjam! Mint Csipkerózsikát a rokka orsója. Remélem, nem fogsz itt álomba merülni. Egész nap fájni fog. Tényleg? Tényleg. Ezért is készítettek ebből koronát Jézusnak, hogy hosszú és nehéz fájdalmat okozzanak neki. Vágtunk három ágat, azután visszaültünk. Az emberek mély álomba merültek. A bűn álmába. Jézus a király, aki felébreszti őket. És baj, ha alszanak? Mindenki elalszik előbb vagy utóbb. Elfásul, belefárad. És hogyan ébreszti fel Jézus? A szavával. Isten szava képes felébreszteni az embert. A lelkiismeretet. Emlékszem, olvastam egy könyvet Ádámról és Éváról. Azzal kezdődött, hogy Isten szól Ádámnak: ébredj Ádám! Nagyon szép volt a könyv. Aztán a történet végén Ádám megöregszik és meghal, és azzal végződik, hogy ismét hallja az Úr szavát: Ádám, ébredj fel! De már az örökkévalóságban ébred. És mitől alszik el az ember? Vírustól, mint a te könyvedben? Lélekvírustól? Van ilyen? Nem tudom, de jó gondolat. Láthatatlan, ragályos, elaltatja az embert, és megfertőzi a gondolatait, lelkét, elméjét egyaránt, amitől sebezhetővé, kiszolgáltatottá válik. Mi? Hát a bűn. Arra emlékszel, amikor a búza és a konkoly példázatát tanultuk? Amikor egy ember jó magot vetett a földjébe, de amikor leszállt az este, és az emberek aludtak, eljött a gonosz és konkolyt vetett a búza közé? Igen, emlékszem rá. Egy pillanatra elhallgattunk. Odalent megszólaltak a harangok. Dél van – néztem az órára. Az alvó lelkiismeretet ébresztik fel a harangok? Nem mindenki ébred fel a harangszóra – mondtam hal-

kan. A Bibliában nincs szó Csipkerózsikáról, de van egy lány. Jairus lánya. Aki meghalt. Hirtelen. Jézust odahívják. Ő azt mondja, nem halt meg, csak aluszik. Felébreszti a gyermeket. És mindenki örül. Meg ott a másik történet a tíz szűzről. Az okosak és a bolond szüzek is elalszanak. Aztán felébrednek. Egy éjféli kiáltás ébreszti fel őket. Jön a vőlegény. És az okosak rendbe hozzák a lámpásaikat. A bolondok, amikor felébrednek, ők is látnak valamit. Azt, hogy nincs olaj a lámpásban. Az olaj a Szentlélek jelképe. Igen, erre még emlékszem. Menjünk. Megfogluk egymás kezét. Szóval a rosszak is felébrednek majd? Igen. De ki a rossz? Emlékszel, amikor a vonaton voltunk? Igen. Voltak ott rosszak? Úgy érted, gyerekek? Értsd, ahogy akarsz. Hát, volt ott vagy két gyerek, akik folyton rohanguáltak, hangoskodtak, nem hagytak másokat aludni, vagy csak utazni. De ugyanazon a vonaton voltak, mint a jók, igaz? Igaz. Most képzeljük el, hogy ezeket a csintalan gyerekeket valaki jól megveri. Vagyis bántalmazza. Amikor célba ér a vonat, a bántalmazót mivel várják? Virággal vagy bilincssel? Bilincssel. És, ha valaki elalszik a vonaton, mi lesz vele? Felébreszti a kalauzt. Nem a mozdonyvezető, hanem a kalauz. Emeltem fel

a mutatoujjamat. Megérkeztünk. Adsz nekem is egy ágat? Akarsz egy koronát csinálni te is? Igen. De megszúrod magad. Nem baj, addig sem szurkállok másokat. És különben is, Jézus majd felébreszt, ha elaludnék. Rendben. Nagypénteken a feszületre két töviskoronát tettünk. Egy nagyot és egy kicsit.

Grosz László

ÜNNEPEK KÖZT

Új-ünnepi hangulatban
Fél városnak kell mutassam:
Bűneimet szánom-bánom,
S megjavulok, mindenáron!

Lehet, bensőm kétely rágja,
S unok várni már csodákra,
Annyi minden körülöttem
Csak hamisság, sűrű ködben...

Álmosolyú szomszédoktól
Felfordul a gyomor sokszor,
S bár kerülünk gyakran Téged,
Nyújtsál, Urunk, menedéket!

Vérző testtel elcipeltem
Ember faragta kereszted,
S annyi csalódással telve
Érkezhettél fel a Mennybe...

Szürke napok, rohanások,
Nincs Rád percünk – s megbocsájtod...
Ünnepekkor nem felejtünk,
Akkor hálatelt a lelkünk...

Karácsony és húsvét között,
Lét-szekerünk épp csak dőcög,
Útelágazáshoz jutva,
Tekintsünk már önmagunkba!

+++

...Pár apró jel arra mutat,
Csak fürkészünk Feléd utat,
Hiszen ez a világ rendje:
Ünnepek közt is Rád lelve!

Back István Levente

ÍGY ÜNNEPELTÜNK MÁRCIUS 15-ÉN

Hagyományainkhoz híven, idén is megünnepeltük Aradon március 15-ét, az 1848-as forradalom emléknapját. Iskolánk, a Csiky Gergely Főgimnázium, a magyarság értékeinek megőrzéséért, egy színes emlékműsort állított össze, amely tanárok és diákok tetszését egyaránt elnyerte. Iskolánk kórusának néhány lánytagja, Köteles Nikolett végzős diák vezetésével, előadta az *István, a király* rockopera jól ismert darabját, a *Szállj fel, szabad madár* című dalt. Ezután az iskola tehetséges gitárosai énekelték el a *Fohász* című keresztény dalt Vékony Zsolt, református vallás tanár vezetésével. Ezt követően Kecskés Lóránt végzős diák kikiáltotta a szabadságharc elindulását, megjelenítve azt a jeles eseményt, amely 171 évvel ezelőtt a forradalom kezdetét jelentette. Ha tovább követjük a múlt eseményeit, egy újabb neves pillanathoz érkezünk, a 12 pont felolvasásához, amely összefoglalta a magyar nemzet követeléseit. Tompos Róbert, iskolánk diákja, ezt a momentumot megörökítve olvasta fel a márciusi ifjak által összeírt 12 pontot. A műsort, Szabó Csilla zenetanár vezetésével, a kórus folytatta, amely Kossuth-dalokat énekelt citera- és furulyakísérettel. Rónai Zoltán tanuló előadásában meghallgathattuk

Petőfi Sándor *Nemzeti dal* című versét, amelynek refrénjét közösen recitáltuk. Végül a kórus és néhány hangszer előadásában (Mártonfi Gedeon – cajn, Adamcsek Nándor – szőlőgitár, Rónai Zoltán – szőlőgitár, Vékony Dóra – basszusgitár, Vékony Zsolt – akusztikus gitár) elhangzott az Edda zenekar *Fohász* című dala. Ezzel az énekkel kértük a Fennvaló áldását népünk és a jövő generáció életére.

A program további részében iskolánk licista diákjainak lehetőségük nyílt részt venni egy versenyen, amely a sokak számára ismert Honfoglaló játék szabályait követte. A versenyzőknek főképp a forradalommal kapcsolatos kérdésekre kellett helyesen válaszolniuk, vagy éppen helyesen megtippelni egy adott számot. A játék végén az a csapat nyer, amely a legnagyobb részt birtokolja a történelmi Magyarország területéből. A versenyt a XII. A osztályos diákok bonyolították le Muntean Tibor történelemtanár vezetésével. A megmérettetésen 9 csapat vett részt, és a döntőbe jutott 3 csapat közül került ki a győztes. A versenyt a IX. A osztály diákjaiból álló csapat nyerte meg: Back István Levente, Csapó Dávid, Nagy Andor.

A nap eseményei ekkor még nem értek véget. Iskolánk tanárai és diákjai részt vettek a Megbékélési parkban zajló megemlékezésen. Az ünnepi felszólalások után, a szabadságharc vértanúinak emlékére a Szabadság-szobor talapzatára elhelyezték a kegyelet és emlékezés virágait.

***Horga Annamária
felvétele***

Makai Zoltán

GONDOLATOK A GAIA-ELMÉLETRŐL (2.)

Ki is ez a James Lovelock?

James Lovelock Dél-Angliában nevelkedett. Az iskolában főleg a könyveket szerette. Édesapja sokat vitte vidékre, és erre az időre tehetők a természettel kapcsolatos első, később is meghatározó élményei. A London Egyetemen kémia szakon államvizsgázott. Később a gyógyászati célú kutatásokkal foglalkozó Londoni Nemzeti Intézetben kapott állást. Első feladata a fertőző betegségek elleni újfajta védekezési módszerek kifejlesztése volt. Az óvóhelyeken végzett kutatásai során sikerült kifejlesztenie a legelső légnemű fertőtlenítőszert. Néhány év múlva a kriogenika egyik úttörője lett. Elsőként értette meg, hogy miként reagálnak a sejtek az extrém hidegre. Lovelock legfontosabb felfedezése az úgynevezett elektron-detektor (Electron capture Detector) volt. 1957-ben szerelte össze ezt az eszközt, amellyel egész apró koncentrációban is érzékelni lehet a különféle növényvédő szerek és más légköri gázok koncentrációját. A detektorral végzett mérések valódi bizonyítékot szolgáltatottak arra, hogy a különféle vegyszerek globálisan is hatnak a környezetre.

A kutató életének egyik legnehezebb időszakában állt elő a Gaia-elmélettel, 1961-ben. A tudós akkori munkáját értelmetlennek és unalmasnak találta, emellett dohányzott, és gyakran ivott is. Egy nap azonban levél érkezett az amerikai űrutazási hivataltól, a NASA-tól, amelyben megkérték, hogy csatlakozzon az egyik éppen alakuló kutatócsoporthoz, amely a Hold felszínét fogja vizsgálni. A kutatás során a Holdat nem találta túl érdekes helynek. Az egyetlen fontos kérdés az volt, hogy a Hold felszíne biztonságos-e az űrhajósok számára. Az igazi kihívást a Mars jelentette, ahol azt kellett kideríteni, hogy van-e élet a vörös bolygó felszínén. A légköri elemzés során azt az eredményt kapták, hogy a vörös bolygó légköre közel van a kémiai egyensúly állapotához, ami arra utal, hogy jelenleg nincs élet a Marson.

Lovelock teóriáját komoly támadások érték éveken keresztül, bár elméletét mindig csak továbbfejlesztett műként aposztrofálta, hiszen az első írásos emlékek az adott témában (melyek tudományos alapokkal rendelkeztek) a görög tudósokhoz köthetők. Számára a globális felmelegedés nem más, mint egy beteg ember lázas állapota, ami a sokasodó földrengéseket is górcső alá véve megdöbbenítő. Ha létezik valóságalapja Lovelock elméletének, akkor új betegségre új védelmi reakciókat fog bevetni a föld, melyeket nem tapasztaltunk eddig, és az összefüggéseket megérteni nem biztos, hogy lesz időnk. A szerző szerint a klímaváltozás mára visszafordíthatatlan folyamattá vált. Meg van győződve róla, hogy a ránk váró katasztrófa mértéke nemsokára mindenki előtt nyilvánvalóvá válik. Véleménye szerint a szárazság és az extrém időjárás 2020-ra teljesen hétköznapi lesz. Lovelock nem ért egyet az ENSZ Éghajlat-változási Kormányközi Testületének hivatalos álláspontjával. Szerinte a felmelegedés duplája lesz az ENSZ által közölt értéknek.

James Lovelocknak a fenntartható fejlődésről sincs túl jó véleménye. Feltalálóként ő fejlesztette ki azt az eszközt, amely segített az ózonlyuk jelenlétének és növekedésének kimutatásában. Ennek óriási jelentősége van.

A Gaia-elmélet nagy feltűnést keltett a tudományos világban. A tudóst ezek után többen is New Age-es kuruzslónak nevezték el. De az önszabályozó bolygóról közreadott elmélete mára alapvetően áthatja a modern klímatudományt. Lyonn Margulis, a Massachusetts Egyetem biológusa korunk egyik legeredetibb és legkreatívabb kutatójának tartja Lovelockot. Lovelock természetesen tisztában van vele, hogy a civilizáció végére vonatkozó jóslatai nem tekinthetőek egzakt tudománynak. „Előfordulhat, hogy a jövőre vonatkozó jóslataim tévesek. A fő probléma az, hogy akik szerint nem lesz igazán komoly baj, mind a jelen-

legi számítógépes modellekre alapozzák feltevéseiket. Én viszont abból indulok ki, ami éppen körülöttünk történik” – magyarázza Lovelock.

James Lovelock előtt senki sem kérdezett rá arra, hogy miért különbözik a Föld légköre a Marsétól vagy a Vénuszétól, ahol a levegő mérgező az élőlényekre nézve. A kutató szerint a földi légkör nem véletlenszerűen egymást követő geológiai események eredményeként jött létre, hanem az összes, valaha létezett földi élőlény aktív közreműködésével. A Földi légkör természetesen nem kizárólag biológiai folyamatok eredménye, de feltételezhető, hogy alapvetően biológiai konstrukció. A Gaia-elmélet szerint az élőlények nemcsak egyszerű utasai bolygónknak, hanem maguk is aktívan részt vesznek azoknak a körülményeknek a fenntartásában, amelyek lehetővé teszik az élet fennmaradását. A klímaváltozással összefüggő változások meggyőzték róla, hogy a bolygó robotpilóta-rendszere, vagyis az a rendkívül összetett, pozitív és negatív visszacsatolások által vezérelt rendszer, amely a Föld éghajlatát egyensúlyban tartja, súlyos üzemzavarba került. Szerinte a bolygó ugyan idővel magától is képes visszaállítani az egyensúlyt, ez azonban több millió évbe is telhet. Ami tehát veszélyben van, az a civilizáció. A klímaváltozást akár úgy is tekinthetjük, mint a rendszer arra irányuló válaszreakcióját, hogy visszaszorítsa az emberi populáció jelenlegi méretét.

A Gaia-elmélet ötlete egyébként nem teljesen új. Leonardo da Vinci például valami egészen hasonló dologban hitt, de Lovelock volt az első, aki a már létező gondolatokból egy önálló, egységes szemléletet alakított ki a bolygó működéséről. Nem sokkal később kilépett a NASA-tól, és visszaköltözött Angliába. A rangosnak számító tudományos folyóiratok azonban sorra visszautasították az elmélet közlését. Ezért Lovelock úgy döntött, hogy könyv formájában jelenteti meg elképzelését.

Lovelock korábbi, még optimistának mondható jövőképe 2004-ben változott meg, amikor a Hadley Centre for Climate Change munkatársai ismertették vele a pólusok jegének olvadását, az őserdők zsugorodását és az óceánok szénforgalmáról kapott legújabb adatokat. Az intézet kutatói többféle, egymástól különálló pozitív visszacsatolási kört mutattak be. Nem volt azonban senki, aki az egész bolygó szempontjából vizsgálta volna a változások következményeit. Az intézetben tett látogatása óta Lovelocknak az a véleménye, hogy

a rendszer rugalmassága elveszett, a Föld beépített korrekciós lehetőségeit túlhaladtuk, a bolygó pedig hosszú időre meghibásodott üzemmódba került.

2006-ban Lovelock megírta eddigi legnyomasztóbb munkáját. Ebben elsősorban a jelenlegi számítógépes éghajlati modelleket bírálja. Szerinte az ezekben megnyilvánuló tévedések nyilvánvalóak. Úgy véli, hogy a helyzet sokkal súlyosabb, mint ahogy az ENSZ klímaváltozással foglalkozó csúcsszervezetei állítják. Ezt a véleményt a legtöbb vezető klímakutató elutasítja.

Lovelock szerint nem elég, ha mérsékelt ütemben csökkentjük a széndioxid-kibocsátásunkat. Az sem elég, ha a szén-dioxidot föld alatt tárolnánk. A megújuló energiaforrások hasznosítása sem jelent megoldást. Az ő véleménye az, hogy már az alapgondolat is elhibázott, ugyanis a fenntartható fejlődés helyett inkább fenntartható visszavonulásról kellene beszélnünk. Két választásunk maradt: vagy visszatérünk egy primitívebb életformához, vagy visszavonulunk egy kifinomult, magas technológiai fejlettséggel jellemezhető civilizáció keretei közé. „Túl vagyunk népesedve, efelől nincs kétségem” – mondja James Lovelock.

Lovelock véleménye, hogy végső esetben az éghajlat mesterséges manipulálására is szükség lehet. Ehhez a megoldáshoz napfényt visszaverő, árnyékoló berendezéseket kellene az űrbe juttatni, és olyan berendezéseket építeni, amelyek képesek lennének a szén-dioxidot nagy mennyiségben is kivonni a légkörből. Legutóbbi elképzelése szerint több százezer, nagyjából 180 méter hosszú csöveket kellene függőlegesen a trópusi óceánokba állítani, majd hagyni, hogy a mélyről feltörő, tápanyagokban gazdag sós vizet a hullámozás a felszínre hajtja. A tengerfelszínre kerülő tápanyagok növelnék az algák mennyiségét, ami nagymértékű széndioxid-elnyelést eredményezne, ezáltal hűtve a bolygót. Egyértelmű, hogy mindezek megvalósításához az eddiginél sokkal nagyobb emberi akarat és összefogás szükséges, mondja James Lovelock.

Forrás:

Bíró Csaba: *Gaia-elmélet, Földanya-elmélet*-James Lovelock (<http://delikronika.webnode.hu/news/gaia-elmelet-foldanya-elmelet>)

Piroska István

NICOLAE IORGA – ARADRÓL

– MAGYAR KÖZPONTOK: ARAD ÉS NAGYVÁRAD –

Gondolom, Nicolae Iorgát (Nicolas Jorga) nem kell bemutatni; történész, egyetemi professzor, irodalmi kritikus, drámaíró, költő és politikus volt. A párizsi, berlini és lipcsei egyetemeken tanult, 23 évesen doktori címet szerzett. Főleg a románok középkori története foglalkoztatta, ő volt a román nacionalizmus történelmi mítoszainak legerélyesebb képviselője, a dákoromán kontinuitás és a székelők román eredetének hirdetője. 1907-ben képviselővé választották, és a parlament tagja maradt 1938-ig, a parlament feloszlatásáig. 1910-ben részt vett a Demokrata Nacionalista Párt megalapításában. Az első világháború után a Román Nemzeti Gyűlés elnökeként dolgozott, 1931-től 1932-ig Románia pártokívüli miniszterelnöke volt.

A királyi diktatúra idején szembehelyezkedett a fasisztákkal, ezért a Vasgárda tagjai 1940. november 27-én meggyilkolták a Prahova megyei Strejnicu erdőben.

Az itt következő írásának előzménye a következő: I. Ferdinándot Gyulafehérváron 1922-ben koronázták meg Románia királyává, de az erdélyi román nemzeti párti politikusok nem mentek el a koronázásra, így tüntettek az ókirályságbeli hatalom ellen. Iorga, hogy megértse indítékaikat, és jobban megismerje Erdélyt, Bánátot, Partiumot, végigjárta a megszerzett területek nagyobb városait, és tapasztalatait 1923-ban könyv formájában mutatta be. Ebből valók az itt közölt részek. Ez kordokumentum az impériumváltás éveiről.

Nézzünk egy pár gondolatot ebből a könyvből.

Nicolae Iorga (1871–1940)

Arad

– „(...) Aradon a magyarság változás nélkül őrzi és ápolja nemzetük tragikusan szép és büszke örökségét, azt az emlékművet, mely a bécsi császárral szemben »árulásukért« kivégzett tisztek emlékét őrzi. (...) Létezik egy kiállítás, amelyet az 1848-as »mártíroknak« szenteltek, a magyarok nemzeti forradalmának, mindenfajta szabadságvágyának – akár más szabadságeszmék ellenében is –, egy állhatatos, eszméiért lelkesülő népnek. Talán csak a 19. század politikai reneszánszával foglalkozó olasz kiállításon látható ilyen gazdag gyűjtemény,

egy ilyen szakszerű rendszerezés, minden dolgok ennyire kegyes emlékezete, a legkisebb rongydarabtól a legutolsó papírszeletig minden, ami emlékeztethet egy olyan mozgalomra, amelyet szívvel-lélekkel indítottak, és amely a harcmezei legyőzések, hadbíróági ítéletek, köztéri akasztások, nyilvános kivégzések tragédiájába fulladt. Minden nemzetnek joga van tisztelni harcosait és vértanúit. Milyen jogon – kérdezem határozottan – tartjuk mi vissza ezt a népet attól, hogy imádkozzonoltárai előtt, melyeket lerombolni sem felhatalmazásunk, sem erőnk nincsen! (...)

– Minthogy a magyar főváros egyik színjátszó csoportja érthetetlen módon nem játszhatott a városban, és távoznuk kellett – különben talán romjaiba dőlt volna a Román Királyság? –, tiltakozásképpen több kirakattalban kiállították a színészek arcképeit.

– Ami azonban minden elismerést megérdemel – nem annyira stílusa miatt, mely az olyannyira zavaró, néha nevetséges, német eredetű, de Bécsen átszűrt magyar szecesszió túlzásaitól szenved –, az a Kultúrpalota, melyet a megye emelt, egy helybéli társaság kezdeményezésére és irányításával. Románia területén kevés terem

közelíti meg arányaiban, eleganciájában és akusztikailag azt, ahol egy alkalommal beszéltem.

– A képtárban Budapestről küldött vásznak, (...) az egyik az egész falat elfoglaló, nagyarányú történelmi tabló valóban figyelmet érdemel a kidolgozott ruházat és a térelrendezés miatt. Munkácsy kisebb vásznait Aradnak áldozták az etnikai offenzíva kulturális őrseineként, az újabb festmények vagy a helyi próbálkozások nem bírnak ugyanazon értékkel. (...)

– A Kultúrpalota egyik alsó helyiségében található egy gyűjtemény, mely különleges újdonság, és értelemszerűen hasznos, melyet egy helybéli magyar tanár alapított oktatási célzattal, ezen lenyűgöző munkának szentelve életét. (...)

– A Kultúrpalotát alapító társaságnak pontosan kidolgozott működési terve volt. (...)

– Tünetmentesek a polcokon sorjázó, barna bőrbbe bújtatott, piciny kötetek, gerincüket egy ma már elképzelhetetlen könyvkötészeti művesség virágmintái díszítik. A könyvészeti ritkaságok sűrűjében egy kis tájékoztató igazít el. (...)

De e városban, ahol idegen nemzeti környezetben mindez a magyar nép felemelkedéséért jött létre, nem teljeshetett ki az óhajtott magas fokú kulturális érdeklődés, a tudás lángja, az átfogó kutatások műhelye. (...)

– Mi mostanáig nem tettünk egyebet, mint továbbvittük a román középiskolák tisztes ügyét, nagy kitartással természetesen, kétségbevonhatatlan nemzeti érzülettel, ám anélkül, hogy bármit alkottunk volna az iskolafalakon kívül. (...) Nem létezik román múzeum, mely bebizonyíthatná, hogy nekünk is van saját művészetünk, múltunk, sőt itteni emlékeink is e városban, mely alig egy évszázada szerény központul szolgált a vidék román parasztsága számára.

Az a néhány bátortalanul fölaggatott fénykép a falon még csak kezdetnek sem tekinthető.

Három kormány követte egymást Nagyromániában ilyen eredménnyel. (...)

Figyelmesen olvasva a szöveget, ráismerünk a Kultúrpalotára, a Kölcsey Egyesületre, a könyvtárra, valamint a Múzeum földszintjén ma is működő természettani kiállításra, melynek alapjait Petrogalli Arthur (rovarok és csigák), dr. Telbisz Benedek (ásványok), dr. Szerényi Hugó (kőzetek), dr. Richter Aladár (növények), Lejtényi Sándor (madarak és emlősállatok) tették le, de ezek a nevek nem szerepelnek a tárlókon.

Megemlíti a Feszty-képet, Munkácsy képeit. Ezek és még számos festmény úgy került Aradra, hogy a budapesti Országos Szépművészeti Múzeum 1913-ban a Kultúrpalota megnyitásakor több mint 50 festményt helyezett itt letétbe. Ezeket egy vándorkiállítás részének szánták, egy pár év eltelt

te után más városba kerültek volna, illetve Aradra újabb képek egy másik városból, de ezt nem sikerült megvalósítani. Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződést követően az alkotások a különböző városok múzeumainak tulajdonában maradtak. Napjainkban ezek a Kölcsey Egyesület szervező munkája folytán szerencsére ismét előkerültek, az aradiak megtekinthették a „pincébe” száműzött festmények egy részét az ez év március 14-én megnyílt időszakos kiállításon.

Iorga gondolatai közül a legfontosabb, amelyben utal az 1848-as Ereklémúzeumra: **Minden nemzetnek joga van tisztelni harcosait és vértanúit; milyen jogon, kérdezem határozottan, tartjuk mi vissza ezt a népet attól, hogy imádkozzon oltárai előtt, melyeket lerombolni sem felhatalmazásunk, sem erőnk nincsen!**

Talán ha ismernék Iorga gondolatait az Aradon is tevékenykedő Noua Dreaptă párt tagjai, akkor nem követelnék a Szabadság-szobor eltávolítását a XXI. században, hiszen ők is az európai közösséghez tartoznak.

Utal az 1922-ben kitiltott magyarországi társulatokra, színészekre (többek között nem engedték játszani a budapesti Belvárosi Színházat, Jászai Marit, Hegedűs Gyulát).

Az „idegen nemzeti környezetben” kifejezés erősen nacionalista színezetű: ha megnézzük Arad város népességét 1910-ben, a város lakosságának (60.964 fő) alig 16%-a (9466) román.

„Arad az impériumváltás előtt, vagy amint a régi emberek visszaemlékezni szoktak, a békeidőben sem volt színmagyar város – írja 1936-ban a várost nagyon jól ismerő Károly Sándor (1894–1964), a kiváló aradi újságíró, regényíró –, a magyarokon kívül éltek itt németek, románok, meg szerbek és természetesen zsidók, akik magyaroknak vallották magukat. (...) Az emberek nem törődtek ilyesmivel, nem is gondoltak arra, hogy származás vagy nyelv határvonal az emberek között.”

Károly Sándor utolsó mondatán el lehet gondolkodni, jó lenne, ha napjainkban általános érvényűvé válna.

Forrás

Nicolae Iorga: *În Ardealul anului Încoronării*, București, Editura Pavel Suru, 1923., p. 61–79.

román–magyar fordítás: www.prominoritate.hu/folyoiratok/1999/ProMino-99-1-18-Nicolae_Iorga

Dr. Vajda Sándor

AZ IDŐJÁRÁS VÁLTOZÁSAINAK EGÉSZSÉGÜGYI HATÁSAI

Az embereket ősidők óta foglalkoztatja az időjárás, az évszakok változása és az egészség kapcsolata. Az első írásos emlékek az éghajlatról még az ókori Egyiptomból, az időszámításunk előtti 3000. évből származnak. Anaximén szerint a hideg a levegő besűrűsödéséből, a meleg pedig megritkulásából keletkezik. Pitagorasz szerint a betegség a négy elem – tűz, föld, víz, levegő – helytelen arányának következménye. Az első tudományos művet az időjárásnak az emberi szervezetre gyakorolt hatásáról Hippokratész írta. Elméletét, mely szerint egyes időjárástípusok hozzájárulnak bizonyos betegségek kialakulásához, a legmodernebb tudományos kutatások is igazolták. Számos kiváló képességű ember is szenvedett az időjárás változásától, sok prominens személyiségnek a légköri jelenségek kellemetlen tüneteket, de főleg erős fejfájást okoztak, közöttük volt: Goethe, Luther Márton, Giordano Bruno, Dante, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Casanova, Kolumbusz, Mozart, Napóleon, Schiller, Richard Wagner, valamint Friedrich Nietzsche is.

Ma már az orvosok körében is elfogadott tény, hogy a légköri jelenségek nagy befolyással vannak a szervezetünk működésére. Az utóbbi évtizedekben új tudományág, a humánmeteorológia (amelynek komponensei a természet-, valamint az orvostudomány és a meteorológia), valamint új specialisták, a meteogyógyászok jelentek meg a gyógyításban. Az időjárásra érzékeny emberek általában nem egy adott időjárástól, sokkal inkább az abban beálló változásoktól szenvednek, és ezt a jelenséget meteoropátiának is nevezik. A statisztikai adatok szerint Közép-Európa lakosságának egyharmada érintett lehet. A levegőben szüntelenül kavargó és lebegő apró – szilárd, folyékony és légnemű – anyagdarabkák neve aeroszol. Ezek lehetnek porszemek, korom-, kátrány- vagy virágporszemcsék, mikrobák, penészgombák stb. Ezek a levegőt is szennyező részecskék ionizálódnak, elektromosan feltöltődnek, ionhordozókká válnak. A kisméretű negatív ionok eljuthatnak a

tüdőig, a nagy pozitív ionok azonban már a felső légutakban fejtik ki hatásukat. A kis, negatív ionok a hidegfront esetén vannak túlsúlyban, a meleg front pedig a nagy, pozitív ionok többletét eredményezi. A negatív ionok gátolják, a pozitív ionok serkentik a szerotonin hormon termelését, amely fájdalomközvetítő anyag is. A levegő tele van elektromos töltést hordozó ionokkal, szabad elektronokkal, amelyek főként a kb. 10 km magasságot elérő troposzférában (amelyben az időjárási jelenségek zajlanak) fordulnak elő nagy számban. Már Alexander von Humboldt is megállapította, hogy: „A légköri elektromosság... óriási hatással van az egész állat- és növényvilágra. Méghozzá nem csupán meteorológiai folyamatokon keresztül, hanem közvetlen módon, mint elektromos (ideg ingerlő és nedvkeringést serkentő) erő”. E folyamat legismertebb és talán leglátványosabb formája a zivatarakor megfigyelhető villámlás. Azonban létezik láthatatlan, folyamatosan zajló kisülés is, amely a levegő áramlásának és örvénylésének következménye. Ezeket, mivel láthatatlanok „sö-

tét mezejű kisüléseknek” nevezik. Ezek a kisülések különböző frekvenciájú elektromágneses hullámokat (sferic) keltenek, amelyeknek jelentős hatása van a szervezetünkre. Hans Baumer, egy kifejezetten e célra konstruált műszer segítségével képes volt mérni a sfericek intenzitását, időtartamát és frekvenciáját. Megállapította, hogy a 8-10 kHz frekvenciájú hullámzás az alacsony légnyomású zónához társuló melegfronthoz kapcsolódik, míg a 28 kHz frekvenciájú elektromágneses hullámzás a magas légnyomáshoz kapcsolódó hidegfronthoz társul. Az időjárás-változások előre megérzésének jelenségére is a sfericek adnak magyarázatot, ezek az elektromágneses hullámok ugyanis fénysebességgel megelőzik a közelgő frontokat.

Számos kutató bizonyította, hogy az időjárás frontok egyértelműen befolyásolják életünket. Az emberiség sok mindenhez alkalmazkodott földi élete során, de a frontokhoz nem tudott teljes mértékben akklimatizálódni. Az időjárás folyamatokra a legtöbb ember érzékeny, azonban ez egyénenként, korosztályonként és nemenként is eltérő hatásokat válthat ki. Minél idősebb valaki, annál jobban reagál az időjárás-változásra, mivel, ahogy korosodunk, a belső folyamatok lassabban játszódnak le, a test nem képes olyan gyorsan alkalmazkodni, mint fiatalon. De nemcsak az idősebbek, hanem az újszülöttek és a nagyobb gyerekek is reagálnak a légköri változásokra, így a zivatarok előtt a kicsik különösen nyugtalanok, valamint az iskolások közül minden ötödik tanuló időjárás-érzékeny. A nők sokkal erősebben reagálnak a markáns változásra, mint a férfiak. Ennek oka, hogy a nők alkatilag is érzékenyebbek, ingerküszöbük alacsonyabb, ezért az időjárás-változásokat határozottabban érzékelik, és reakciójuk is kifejezőbb. Sokszor azokat az igen gyenge időjárás változásokat is megérzik, amelyek a férfiaknál egyáltalán nem váltanak ki reakciót. A legtöbb ember a hideg- és melegfrontok változását érzi meg.

A MELEGFRONT időjárás helyzetben a közeledő, melegebb levegő felcsúszik az előtte lévő hidegebb és emiatt nehezebb levegőre, majd felfelé emelkedve folyamatosan hűl. Amikor eléri a kondenzációs pontot, kicsapódik belőle a nedvesség, a légnyomás erősen csökken. Az időjárás-érzékenyeknél megjelennek az első panaszok: levertség, ideges nyugtalanság, ingerlékenység, alvási zavarok, szorongás, depresszió, nyomott lelkiállapot, szédülés, fejfájás és egyéb fájdalmak. Mivel a levertséghez a koncentrációképesség csökkenése és

a reakció növekedése társul, a tapasztalat szerint ilyenkor igen gyakoriak a közlekedési, üzemi és háztartási balesetek. A stabil melegfrontkor a régi hegek, törések helyei érzékenyek, és az alacsony vérnyomás miatt keringési zavarok és reumás panaszok jelentkezhetnek. Gyakoriak a lázas megbetegedések, nő a vérzékenységre való hajlam. Ilyenkor lényegesen gyakrabban lép fel szívinfarktus, gutaütés, vakbél-irritáció, glaukómás roham, trombózis, embólia, vesekólika, de ebben az időjárási helyzetben növekszik a közlekedési balesetek száma is. Miután a melegfront átvonult felettünk, a mérsékelt levegőmozgás mellett a levegő felmelegszik és kiszárad, a felhők feloszlanak. A szív működés és a légzés gyorsabbá válik, a vérnyomás emelkedik, amely a magas vérnyomástól szenvedő betegeket veszélyezteti, de a vérzésre való hajlam is növekszik, így gyakoribb az orrvérzés, a gyomorvérzés, az agyvérzés. Az anyagcsere fokozódik, így a pajzsmirigy-túlműködéses betegek és a cukorbetegség állapota romlik, de a fekélybetegek is gyomorfájdalmakra panaszkodnak. A melegfront hajlamosít a depresszióra, valamint a trombózis kialakulására is.

A HIDEGFRONT átvonulása előtt, már órákkal hamarabb a földközeli levegő erősen felmelegszik és felemelkedik. A vízpára kondenzálódik és gomolyfelhők képződnek, amelyek egyre magasabbra emelkednek, eléri a túlhűtés magasságot, és jégfelhők képződnek. A hideg levegő viharos és erős szelekkel áramlik be, zivataros, részben viharos esővel, jéggel vagy hóeséssel kísérve. A hidegfront érkezésekor gyakran fellépő panaszok a következők: görcsök (vese-, epegörcs, hasi kólika), szívkoszorúér-fájdalmak, gutaütés, artériás embólia, epilepsziás rohamok, asztmás rohamok és ízületi gyulladások. A hidegfront érkezése esetén több szülés indul be, mint más időjárás-változásnál. Az emberi psziché viszont megnyugszik, feszültségmentessé válik, az ingerlékenység csökken, a reflexidők megnyúlnak.

A közép-európai emberek különösen érzékenyek az időjárás-változásra. A statisztikai vizsgálatok alapján a magyarok, az erdélyiek, valamint az osztrákok inkább a melegfrontra, az északnémetek, az angolok és franciák inkább a hidegfrontra érzékenyek. A nemek tekintetében a férfiak a meleg-, a nők inkább a hidegfrontra érzékenyek.

Láthatjuk tehát, hogy az ember és a környezet szoros kapcsolatban állnak, és igen komoly hatással vannak egymásra, de az időjárásban semmiképpen nem ellenséget kell látni, és nem kell tőle félni, sokkal inkább olyan ingerforrásnak kell

tekinteni, amely edzi, karbantartja testünk önszabályozó rendszereit. Dr. Peter Göbel szerint: „Aki érzékeny az időjárás változásaira, és szeretne megszabadulni a panaszoktól, annak testközelből kell éreznie az időjárást.” A frontérzékenység és egyéb meteorológiai tényezőkkel szembeni érzékenység kialakulásának egyik fontos oka, hogy a civilizált életmódunk során rendkívüli mértékben eltávolodtunk a természettől, és életünk nagyobb részét zárt terekben töltjük, amelyeket nyáron hűtünk, télen fűtünk, így az évszakok szerinti hőmérsékleti változásoktól messzemenően elszoktunk. Az időjárási viszonyok okozta panaszokat gyógyteákkal enyhíthetjük. Ha ingerültek, feszültek vagyunk, nyugtató hatású gyógynövényeket használhatunk, ilyenek a citromfű (amely harmonizálja a vegetatív idegrendszer működését), az orbáncfű és a levendula. Ha fáradtak, levertek vagyunk, használjunk élénkítő gyógynövényeket, például rozmaringot. Fontos, hogy ellenállóbbá tegyük magunkat, hogy javítsuk immunrendszerünk és a keringési szervrendszerünk működését, sok mozgással a szabadban (túrázás, gyaloglás,

kocogás, kerékpározás, görkorcsolyázás, úszás, sízés stb.), és kerüljük a klasszikus kockázati tényezőket, mint a túlsúly, a mozgáshiány, az alkohol, a nikotin, a helytelen táplálkozás, a stressz és a feloldatlan konfliktusok.

Minél erősebbek vagyunk testileg, lelkileg egyaránt, annál inkább képesek vagyunk megbirkózni a külső megpróbáltatásokkal – az időjárás csak egy a sok közül.

Útinapló

Puskas Péter

A BUSÓJÁRÁSTÓL A ZSOLNAY KERÁMIÁIG ÉS PORCELÁNIG

Az ember, ha kilép hétköznapi életformájának meglehetősen szűk keretei közül, és nemcsak néz, hanem lát is a „nagyvilágban”, bizonyára felteszi magában a „legtörténelmietlenebb” kérdések egyikét: mi lett volna, ha...

Ezt a kérdést már rég megfogalmazták, és abszolút fölöslegesnek nevezték a szakemberek, ám manapság mégis egyre többen vallják, hogy a kérdésselvetés igenis helytálló. A latolgatás szükséges, mert tanulságos lehet. Éppen ezt a kérdéskört közelíti meg és tárgyalja tudományos alapossgal a Magyarországon megjelenő *Rubicon* történelmi folyóirat idei 2–3. száma.

Jómagam is nem egyszer elgondolkodtam azon, hogy, ha nem itt ért volna véget az 1848–1849-es szabadságharc egyik tragikus epizódja (Világos,

Vesztőhely, Szabadság-szobor), ha nem lenne többé-kevésbé látogatható ereklyemúzeumunk (ma már csak részleg), ha a közelben nem lenne egy elismerten híres borvidék, magyar vonatkozásban mit mutatnánk a városunkba látogató vendégeknek?

Gondolom, ezzel a kételyemmel nem vagyok egyedül.

A kérdést „ragozhatnánk”, de fölösleges.

Szóval, mindez akkor fordult meg ismét a fejemben, amikor Mohácson egy népes aradi csoporttal újra végignézttem, sőt megcsodáltam a nem is magyar, hanem délszláv eredetű, ám fölöttébb értékes, kitűnő megszervezése és lebonyolítása alapján a világörökség részévé vált több napos busójárást, a környékeliek hagyományos tél-

űző farsangi mulatságát, amely évente százezreket vonz egy mindössze 18 ezres kisvárosba. Hát, aki nem látta a népi fantáziának és ősi szokásrendnek a 21. század követelményeihez hangolt változatát, el se tudja képzelni, hogy mi mindent lehet egy ősi sokác népszokásból „kihozni.”

Pécs testvérvárosunk, bár története, jellege merőben eltér Aradétól. Talán az egyetlen komoly hasonlóságot a közeli szőlődombokban és a villányi jó borokban kell keresnünk. No meg a 13 aradi vértanú szobrát őrző pécsi sétányban.

A két világhírű festőművészt, Csontváryt és Victor Vasarelyt (Vásárhelyi Győzőt) adó várost, érzésem szerint, mégis a Zsolnay porcelán tette leginkább azzá, ami. Más megközelítésben, a nem csupán kulturális beállítottságú és érdeklődéskörű látogató számára vonzóvá és emlékezetessé.

A dinasztiaalapító Zsolnay Vilmos (1828–1900) és népes családja (napjainkban már a 4. generáció!) a kerámia- és porcelángyártásban olyan szintet ért el, amely messze földön is híressé tette a nevüket. Már nem sokkal az indulást követően, 1878-ban a párizsi világkiállítás nagydíját elhozták Pécsre.

No azért senki ne gondolja azt, hogy ilyen hosszú távon minden simán, gördülékenyen ment. A két világháború között, majd az államosítást követő '50-es években az immár világhíres manufaktúra is megszervezte a politikai élet hullámvölgyeit.

A Zsolnay Kultúrközpont ma a Mecsek alatti városban egy egész kis városnegyed felöllel. Látogatottsága évről évre növekszik. Ipartörténeti kuriózum, művelődési centrum (itt van a bábszínház székhelye), egyetemi városrész (a képzőművészeti kar egy részlege is otthonra talált itt). Vagy inkább mindez együtt.

Az állandó kiállítás viszont felülmúlja a legigényesebb várakozásokat is. A porcelánkészítés sajátos, „zsolnays kivitelezésében” nem szeretnék elmerülni, mert ehhez szakember – és nem is akármilyen! – kell. Csupán a színek, formák, használati lehetőségek ezernyi árnyalatának művészetére és bővöletére hívnám fel a figyelmet. Egy sokat

utazgató, világot látott aradi hölgy imígyen summázta véleményét: „Feláll a karomon a szőr ennyi gyönyörűségtől.”

Építészeti vonatkozásban a „Zsolnay-hatás” sajnos nem sok nyomot hagyott Aradon. (Pedig a századforduló nagy magyar építészeit erősen megihlette. És ami volt, az is részben tönkrement.)

A ritka példák között említeném Nachtnébel Ödön, egykori városi főmérnök házat a Ghiba Birta utcában (18. sz.), majd a mellette lévő épületet (Bruchner Lipót egykori otthona), Reisinger Sándor építőmérnök villáját (Octavian Goga utca 2.). De „a legjobb úton” vannak, hogy részben megma-

radt díszítésük is az enyészet áldozata legyen.

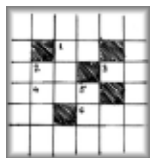
A Neuman szeszgyár és nagymalom pár éve (talán még most se lenne túl késő!) még alkalmas lett volna egy Zsolnayhoz hasonló, esetleg kisebb kaliberű és igényű ipari „minicentrum” kialakítására.

Ha nem is saját kútfőnkől merítve, legalább a testvérvárosi példán felbuzdulva...

Az országszerte elfuseráltan végrehajtott privatizáció miatt erre már aligha adódik lehetőség.

Az ízléses feljáró két oldalán 42 kőoroszlán „őrzi” a családi kriptát

Brittich Erzsébet

105 ÉVVEL EZELŐTT ELHUNYT FESTŐ REMEKMŰVE

Vízszintes: 1. A festő neve (1856–1914)
 12. Páratlan lipáz! 13. Személyes névmás
 14. Állóvíz (ék. h.) 15. Igekötő **16. Itt látható a festő leghíresebb munkája** 20. Sugár jele 21. Rag 22. Római egy 23. Taszít
24. A festő leghíresebb munkája 29. Kertet művel 30. Páratlanul riadsz! 31. Indulatszó 32. Krypton vj. **33. A remekmű (mellékelt reprodukció – részlet) ebben a városban található** 35. A szikladarab
 36. Alarm 38. Vissza régi halászeszköz
 40. A szocializmusban az állami gazdaság román megnevezésének rövidítése
41. Vízsz. 24. műfaja 43. Kérdőszócška
 44. Kén vj. 45. Idegen férfinév 47. Tina egynemű betűi 48. Tárgyrag 49. Fordított névelő! 51. Amper 52. Televízió 54. Amerika kezdete! **56. Hármaskép** 61. Liter
 62. Összevissza ugató (ék. h.) 63. Nem főzve

Függőleges: A növényzet istennője a római mitológiában 2. Európai Néppárt
 3. Lyukas (fog) 4. Zorro betűjele 5. Folyó Arad megye északi részén 6. Ittrium vj.
 7. Baranya megyei település 8. Üdítő is lehet ilyen 9. Foszfór vj. 10. Ádám és Éva másodszülött fia 11. Német névelő 17. Település Arad közelében 18. A pápa hármas koronája 19. Panaszszó 25. Női név
 26. Mint függ. 6. szám 27. Rádiólokátor 28. Gyorsan befal **32. A mellékelt reprodukción (részlet) látható festmény címe** 33. Jótékony 34. Ravasz állat 35. Küzdőtér, cirkuszi porond 37. Marosvásárhelyi futbalcsapat 39. Némán sikító 42. Árasztja
 46. Újságom, kártyám 50. Kalászos gabonát betakarít 53. Összekuszálódott Vécs! 55. Mangán és vanádium vj. 57. Szófaj 58. Trícium és tellúr vj.
 59. Húvös 60. Orvostudományi Egyetem 64. Tonna.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12				13		14			15	
16			17		18			19		
20		21			22		23			
24	25			26		27			28	E↓
	29				30				31	
32			33	34				35		
36		37				38	39			
40				41	42					43
44		45	46				47			48
49	50		51		52	53		54	55	
56 T		57		58			59	60		61
62						63				
L S					64					

Februári keresztrejtvényünk megfejtése:

Vízszintes: 1. Frida Kahlo 16. Diego Rivera
 23. Önarckép majommal 31. Arad 40. Mexikó
 51. Magyar

Kövér Péter

AZ ELREJTETT PECSÉTRŐL ÉS A HOFFMANN-CSEPPEKRŐL

Úgy tartották róla, hogy keresi a boldog megoldásokat, de hát ki nem. Happy Endrének hívták. Valami távoli, oldalági, beházasodott nagybácsi-féle volt, aki örökösök nélkül hagyta itt ezt a földi árnyékvilágot, majdhogynem egy teljes évszázad keresgélés után. Igencsak viharos, sorsfordulókkal zsúfolt évszázad után. Háborúk, rendszerváltozások, diktatúrák, határeltolódások követték egymást, nem engedvén meg, hogy egyenesbe jöjjön. A nagyapja, az apja és ő egy bánsági kisvárosnak ugyanabban a polgári házában látták meg a napvilágot, de három különböző országban. Pedig nem eltolható lakókocsi volt az a ház. Mindent megtett a boldogulásért, amint a családi legendárium tudni vélte, bár személyesen egyikünk sem találkozott vele. Budapesten tanult mérgekeverőnek. Gyógyszerészi diplomáján Eötvös Loránd és Lenhossék Mihály aláírása olvasható. Majd patikát nyitott egy sváb kisvárosban, mely a felfordulásban a szerb-román határ innenső oldalára került. Gyönyörű feleségét, Ernesztinát, Wolff Károly, a korszak neves portréfestője örökítette meg érzéki pozícióban, olajban. Endrét magát, vonásait, alakját, megjelenését csak egy homályos fénykép alapján ismertük. Készítette valami Cs. és K. udvari fotográfus, amit én úgy értelmeztem, hogy a boltja egy udvarban volt. Fiatalon, öccsével kadét egyenruhában Fiumében. Fessen néztek ki. Elképzelni sem lehetett, hogy ez a reményteljes fiatalember megöregedett. Nem az volt a gond vele, hogy Carrarában (olasz város, a márványáról híres – szerk. megj.) született olasz mamától, inkább az, hogy egy ilyen szülővárossal raccsolt! A fotót is csak akkor vettük elő megint, amikor jött egy zavaros hír, hogy maradt utána ez-az. Nézze meg valaki, kell-e, vagy ki lehet dobni. Inkább tiszteletből ment el apám, egy szabadnapot kivéve, és elbeszélgetett a kor helyi tanúival. Végnapjaira ágynak esett, irgalmas szomszédok etették a hűgyszagú, elkoszolódott szobájában, ahova beszorult a végére ingóságaitól körülzsúfoltan. A Potyikárius úr!

Hetednapra megérkezett egy furgon leszállítva a világszép gyógyszerésznő asszony idealizált

olajfestményét, hajában egy rózsával, és egy sifoniért. Hát ez meg micsoda? – néztünk rá bátyámmal a nehéz darabra.

De ez a történet nem is Endréről szól, úgyhogy inkább a tárgyra térek, mert az egy olyan tárgy, amelyik meglódította a fantáziánkat. Jöjjön a „lódítás”!

Először is szükségem van a segítségedre, mert nem tudom, hogy nevezzem ezt a bedohosodott, súlyos, intarziás, rokokó bútordarabot, a vastag ajtóival, az apró fiókjaival, mert nevezték komódnak, sifoniérnek, sőt fájl kabinetnek (file cabinet), ami iratszekrényt tesz. (szerk. megj.) Javasolom, maradjunk ennél, mert ez a legelőkelőbb. Nagyon előkelő darab volt, még akkor is, ha nem volt meg a kulcsa. Ez persze csak emelte a titokzatosságát. De mitől ilyen qrva nehéz? Mi lehet benne? Csupa rejtély. Kincsek? Oh, jaj! Könyvek? Ernesztina hajdani szeretőjének a csontváza? Vagy csak annak a koponyája, vélte a bátyám, valami dumás nyomán (Ifj. Alexandre Dumas: *A királyné nyakéke* – szerk. megj.) Akik csak látták, rokonok, ismerősök, mind csodájára jártak. Az én szememben is felértékelődött az ócska kacatból egy izgalmas csodává. De mi lehet benne? Majd Béla bácsi, az ezermester kinyitja. Régi vágású szaki volt, régen levágta két ujját, ami a szakmáért hozott áldozat. Nem egyet, kettőt! Küldtünk Béla bácsiért, aki fontoskodva hümmögött a szerszámos ládájába, majd megmondta, hogy ez egy olyan zár, mint Mikszáth Kálmán *Szent Péter esernyőjében*... titkosított kulcsra jár. Ilyen kulcsot már senki nem tud készíteni a Maros partján és... kész. Hacsak... ha mégis valaki... akkor csak ő! Hetek teltek el, mialatt a titkos kabinet híre csak terebélyesedett, mire Béla bácsi megjelent egy kulccsal, amit egy szívatültetési műtét fontosságával megreszelt egy pöttyet, és csendet kért, hogy most! Igazi profiként, akár egy Sing Sing-viselt mackós meglehelte a nyolc ujját, és klakk! Kinyílt a szekrény... és láss csodát! Tiszta üres volt, hogy a nyavalya törje ki! Se csoda, se szerető, se semmi. Nem igazán tudtuk, mit vártunk, de nem az volt benne. Volt benne viszont a nagy üresség. És mégis, maradt egy olyan lappangó érzésünk, hogy itt még kell lennie egy

jó kis... valaminek. Egy valamirevaló kabinetnek kell hogy legyen egy titkos rekesze, ahol évszázadokon át rejtve meglapul valami szörnyű titok. Titkos apaság, átok, vérfertőzés, napló, örökösödés, trónkövetelés, síron túli hűség, bosszú vagy valami más. Nem sokat tudtunk a carrarai Endréről és a gyönyörűséges Ernesztináról, de szinte biztosan sejtettük, hogy volt egy titkuk. Bár még gyerekek voltunk, de annyit azért már tudtunk, hogy minden valamirevaló boldogságkeresőnek van legalább egy hulla a szekrényében. Szinte hallottuk, hogy „Öjökké szejtetlek Ejnesztina!” „Csak örökké?” „Igazad van, azon túl is!” „Meddig?” „Ameddig elkészül az ajadi köjgyűjű!”

Hol lehet erre a jel, egy utalás? De legalábbis egy pecsét. Egy címeres családi pecsét, amelyik valamikor még fontos bizonyíték lesz. (!) Fontos szerepet kap valakik számára. Olyan fontosat, hogy még ma is emlegetik. Én ajánlottam, kérdezzük meg a szerkesztőt. Annak úgyis mindenre van egy megjegyzése.

Nem kevesebb, mint tizennégy titkos rekesze volt a kabinetnek. Csupa rejtekhely. Fantáziadús, kézműves műremek. Egyeseket talán soha senki nem fedezett fel. Ketteseket viszont mi. Egy stilizált korinthuszi ebonit oszlopot, ha hét nyolcadra elcsavartad észak-nyugati irányba, akkor kihúzzhatóvá vált egy függőleges dugi rejtekhely, és akkor... akkor ott volt benne! A pecsét!

„Döbbs!” Elhiszem, hogy most megdöbbsentél. Pedig még túl korán. Mert az csak most következik!

„Dr. Hoffman József Leopold” vastagon, nagy betűkkel. Alatta „Sör- és élesztőgyáros és feltaláló” dőlt betűkkel. A fogóján ezüst gomb, monogrammal: Dr. H. J-L.

Dr. Hoffmann József Leopold

Sör- és élesztőgyáros. Feltaláló.

Miután a gyér zsákmány szegénysége okozta csalódás elült, a bátyám, Miklós, jobban megvizsgálta a parafát (pecsét – szerk. megj.) nagyítóüveggel, és kért tőlem egy borotvát. Abból kiserelte a pengét, és egy sakter alaposságával megmetszette a stemplit. Levágta a sör és élesztőt, meghagyva a Dr. Hoffmann-t a Józseffel és a Leopolddal. Majd titokzatos ábrázattal elrejtette a táskájába. Úgy!

Innen már sejtetted. Először nem is akart lógni, csak kipróbálni a stemplit.

„Ezennel igazolom, hogy X. Y. (a diák neve – szerk. megj.) bokasüllyedés miatt nem tudott készülni!” Pecsét. Dr. Hoffmann. Dobogó szívvel és izzadó kezekkel adta le az igazolást az osztályfőnöki órán, amit meglepetésére az oszi simán elfogadott, és ad acta tett. Ha ez ilyen jól megy, akkor

kipróbálom előben is. Mondjuk az orosz dolgozatnál. Ezt is elfogadták. Evés közben jön meg az étvágy, és Dr. Hoffmann József, hosszú „ó”-val, kitartóan igazolta az iskola lógós, disznó nebulóinak a hiányzásait változatos indoklással. Beindult a praxis. Hörghurut, prosztatikus köszvény, elefantiázis, szemtengelykopás, tetvesedés, mumsz, keringőfrász, féregnyúlvány féregtelenítés, inhuvelygomba, harántremete kólika, delírium okozta szomnolencia, cececsípés, intraabdominális katasztrófa stb. miatt egy naptól egy hétig. Közben senkinek nem tűnt fel, hogy ilyen nevű orvos nem is volt városunk áttekinthető kínálatában. Ráadásul József, nem Iosif! Azonkívül minden betegséghez ért, és a gyógyulási arány száz százalékos. És az igazolásokat magyarul töltötte ki, egy elég kezdetleges kézírással. Az embernek, ugye, vannak sorstársai is, akik szorult helyzetbe kerülhetnek, indokoltan, amit meg kell érteni. Tőlük sem lehetett megtagadni egy igazolást. Haladva a korban jelentkeztek a sorstársnők is. Kialakult egy virágzó cserekereskedelem. A sorstársak valamivel igyekeztek kiegyenlíteni a szívességet. Kinek miye volt éppen, ha nem volt csereárú, fel lehetett írni. A sorstársnők meg szintén. Nekik mindig volt. (szerk. megj.)

Előbb a padsorban terjedt el – mint a spanyolnátha, hogy stílszerű legyek – a stempli híre, majd az osztályban, a párhuzamos humán osztályban és az egész iskolában. Ez a Dr. Hoffmann egy szorgalmas szaki volt, a Hippokratészi esküje értelmében. Találékony, közkedvelt gyógyász iskolánk diákságának körében, akik persze mit sem tudtak arról, hogy eredetileg sör és élesztőben utazott, mielőtt posztumusz felfedeztük gyógyászai hajlamát.

Persze benne volt a pakliban, hogy lebukunk, és jön egy ankét minden negatív következményével. Főleg azért, mert osztályfőnökünk egy humán(us) beállítottságú legenda volt. Ő úgy folytatta le az ankétot, hogy oankét legendás frászt lekent, hogy a „levegőben jártad el a kállai kettőst!”

Aztán fordult az idő kereke, könnyek között kötöttek batyut a hátunkra, és elballagtunk „tovább, tovább. Ez út hazámba visszavisz, filiszter leszek magam is” –, éreztünk egy édes keserűséget torunkban, nem tudván, hogy életünk legmeghatározóbb korszakát hagyjuk hátra. Nyomainkkal együtt. Expressis verbis a Dr. Hoffmann-féle igazolások halmazával az osztálykönyvekben. Dr. Hoffmann József Leopold. Feltaláló! A Hoffmann-csepp feltalálója! A Jóisten áldjon meg halóporaidban, mert nem tudod, mekkora jót

tettél egy aradi iskola reál osztályával. Ezúton is megkérlek, téged is, nyálas olvasó, adózz egyperces néma röhögéssel emlékének!

De mi a fészkes francot talált fel? Ezt kérdeztük mi is. Jó, hogy ülsz, mert erről csak jóval később hullott le a lepel. Szóval, ott tartottunk, hogy a diák elballagott, és filiszter lett maga is. Fehér köpenyes filiszter, és egy reggel zsúfolt várószoba várta, hogy tudományát bemutassa. Ott köhögtek, krákogtak, tüsszentettek rakásra, de a mi vendiákunk csak nem jött ki az orvosi rendelőből. Eltelt egy negyedóra, egy fél, egy egész, mire a Dr. Úr kijött, csapzott hajjal, megizzadva, a köpenye félregombolva, és zavartan elnézést kért a türelmetlen betegeitől a késésért.

„Bocsánat, váratlan sürgősség jött közbe. Ernesztina nővérre rájött egy hevülés, és kellett adminisztráljak neki pár... (és ez az. Most!) pár Hoffmann-cseppet!”

A betegek hallgattak. Mit mondhattak volna? Dr. Hoffmann, feltaláló! Csak egy öreg székel

szólt meg a sarokból: „Nem tesz semmit, Dr. Úr! De tegye már el a Hoffmannját, mert még mindig csöpög!”

Ui.: Mert ez is van. Természetesen, ez egy igaz történet, az utolsó szóig. Mint a könyvem többi története is. A tízéves érettségi találkozó szervezésében magam is részt vettem. Megkeresni a társakat, meghívni a tanárokat. Meghatódni az osztályfőnöki órán a katalógus felolvasásánál, önfeledten felidézni a kópéságokat a fehér asztal mellett. Humán beállítottságú, legendás oszink, mindenkit túlharsogva hozta tudomásomra, hogy:

„Képzeld, te csavargó, mi történt. Az egyetemista fiam lógott egy hetet Kolozsvárról, és szerzett egy kamu igazolást szemöldök-korpásodásról egy bizonyos Dr. Hoffmann Józseftől. Úgy látszik, még él az öreg! És gyógyít. De még mennyire! Ha elfogadjuk a röhögés gyógyító erejét!

Szabó István

A PADURÁNYOK ÉS A JÓISTENKE EGYÉB TEREMTMÉNYEI

Öregedő véreim még emlékezhetnek a fenséges ízű kormosalmára, a kicsi, édes mokány körtékre és az aszalt szilvára. De hoztak néha aszalt almát, körtét is. Ők voltak a padurányok. Sátoros szekereken érkeztek, jöttüket előre jelezte a finom, étvágy- és hangulatgerjesztő illattobzódás. A szekérekben, friss szénarétegen, zsákokban vagy anélkül virított a gyümölcskábulat.

Jöttüket jelezte nem éppen finom kiáltozásuk is: Háj lá méré! Háj lá péré! Háj lá prune! Aki életében nem kóstolt kormosalmát, nem tudja, mi a ritka öröm. Ez az alma igénytelen küllemű volt, mint Hamupipőke a bál előtt, vagy mint néhai Nyina Hruscsova Kennedyné után. Héja, bőre érdes tapintású, barnássárga, itt-ott piros csíkokkal, foltokkal, de illata, íze a muskotály, a friss must, leheletnyi kökény és a méz együttes himnusza.

Egy vödör alma – egy vödör búza vagy kukorica. Íme, egyik legősibb valami, a cserekereskedelem. Az aszalt szilva már valutának számított... ha édes volt és húsos. A vödröt csak harmadáig, jobbik esetben félig töltötte meg a padurány... a teli gabonáért. Egyszer én is átestem a kölcsönös mutogatá-

sokkal, pantomimmal és makogásokkal lebonyolított igazi, ősi cserekereskedelem katarziséban.

Jött a padurány! Anyám, apám a határban dolgoztak, nemkülönben nagytatáék is. Mit csináljak? Mindenesetre rázárkóztam a gyümölcsös szekérre, és epekedve szívtam az ingyenes, „jó szagú” levegőt, mint a Tom és Jerryben az egér a sajtszagot. A hosszú, fehér hajú öreg móc mondott valamit, nem tudom, hogy mit, mert még semmit se tudtam románul, amire én azt mondtam: kormosalma. Megint mondott valamit, mire tőlem megint: kormosalma.

Elmosolyodott. „Dáá, kormosolmo, kormosolmo?” Kormosalma – mondtam újra a mantrát, mint egy bigott tibeti.

Tátá, mámá? – kérdezte. Ezt már én is értettem. Hogyne! Nincs nagytata, nincs nagymama – a határban vannak. Ezt ő is értette, nics tátá, nics mámá! Nézett, nézett rám, aztán azt mondta, hogimo! Széttártam a kezem. Hogimo?! Erre előkotorta iszákját, mutatott egy fél barna kenyeret, birkatúrót és egy darab szalonnát. S mondta, hogimo, hogimo! Mit akar ez? És akkor előkerült az

iszák mélyéből egy piciny, rég levált hagymahéj, a tenyerébe tette, s mutatta: hogimo, hogimo. Áhá, tehát hagyma kell neki! Bevágattam a kamrába három-négy fej vöröshagymáért, de fokhagymát is vittem.

Mutattam. Ő is mutatott az ujjain: két kormosolmo – egy hogimo! Mikor elővettem zsebemből a szép fej fokhagymát, öröme nem ismert határt. Megint megtilinkóztatta ujjait: három kormosolmo – egy fokhagyma. Rendben! Ekkor majdnem elsírtam magam bánatomban. Mit csinálok a kormosalmakkal? Egyszerre megeszem? Nem bírok ennyit. Tegyem ki az asztalra? Jóanyám mindjárt azt kérdezi, kitől kaptam. Hát a paduránytól kaptam, ez színicaz. De miért kaptam? Mindenféle eszembe jutott: szépen köszöntem a padurány bácsinak, azért kaptam. Nem jó! A padurány épp itt előttünk kiválogatta a kukacos almákat, de nagyon öreg volt, nem látott jól, és hibátlanokat is kidobált, én meg összeszedtem. Vagy: a padurány szekérének eltört a tengelye, elgurultak az almák, segítettem összeszedni, és azért adta. Más: a padurányt el akarták fogni a milicisták, de az a lovak közé csapott, a kocsi annyira rázkódott, hogy kipotyogtak az almák. Lehet még: minek gyűtt a padurány?! Én nem hívtam, ő hívott, hogy háj. Ez se jó. Most szaladjak a hagymarajongó agg után, hogy meggondoltam, cseréljük vissza. A szekér már messze volt, a kormosalmák túl közel. Istennem! Akadt még egy merész, merőben eredeti megoldás. A Jézuska éppen erre járt, látta, hogy jó vagyok, és ő adta az almákat. Akkor még, 5-6 évesen, hittem, hogy ő hozza a karácsonyfát is. Ámbár a Jézuska ritkán járt személyesen Nagyvarjason. Én akkor két esetről tudtam. Egyszer megjelent Bandi bácsinak, de hogy miről diskuráltak, nem tudni, mert Bandi bácsi nagyon részeg volt, a Jézuska mérges lett, és otthagya. Aszongyák. Egyszer meg Juszti néninél járt a Jézuska, mert előtte nála volt a szovátai bádogos másnap reggelig, de semmi kopácsolás, nyiszitelés nem hallatszott. Képzejjétök! Juszti néni, az özvegy, ennek következményeit így mondta el: Visszaadta a tisztösségömet, tiszta vagyok. Oszt biztos, hogy Krisztus urunk vót az? – kérdezték a szomszédok. Biztos hát, gyűtt vele Szentpétör mög Szentpál is, hároman vótak. Száz százalék, hogy így történt, mert a Jézuskának három tanúja is volt, Szent Péter, Szent Pál és Juszti néni.

A szovátai bádogos hatvan körüli, nagy bajszú, kis termetű férfiú volt. Egy talicskában tolta maga előtt műhelyét meg az átalvetőjét. Hangulatos székely atyafi volt, néha elkurjantotta magát: Itt

van az Áron / átjő hét határon / nagyon olcsó áron! Vagy így marketingolt: Itt van az Áron / segít minden záron! „Műhelyében” minden, ami egy gyereket elvarázsolhat. Szerszámok, drótok, bádogdarabok, pipa, bicska, ennivaló és sárkánybőr. A sárkánybőr megszólalásig hasonlított a vörösrézlemezre, amiből nagyon szép hamutálcákat, csészéket, kanalakat készített a mester. Mindenfelét. Leült az utcán az árok partjára, s ott kalapálgatott. Összebarátkoztunk. Megkérdeztem: a sárkány csak úgy hagyja, hogy lehúzzák a bőrét? Dehogy, kisöcsém! Van ott Szovátán egy nagy tó, abban tel a sárkány. Tavasz felé nagyon megehül, akkor főzünk neki egy nagy kondér pityókatokányt. A bestye féreg kijő, bézabálja, s úgy megfeszül a hasa, hogy lepattan róla a bőr, mük meg esszeszedjük. Jövöre új bőre lesz. Csodálkoztam, hogy Áron bá magyarul beszél, de én mégse értem. Mi az a pityóka, kondér, tokány, bestye féreg? Ezt meg is mondtam. Mifelénk ityókának hívják, amitől az emberek berúgnak. Erre azt mondja: Ejsze alakúl, alakúúl! Nálunk meg pityókából főzik az ityókat, egy nagy gyárban. Így tudtam meg, hogy a székelyeknél csak pityóka terem, de krumpli nem, a kondér egy üst, a bestye féreg meg minden, ami nagy, harap, bőre van és csúnya.

Ha a nyájas olvasó idáig elküzdötte magát – köszönöm! –, joggal teszi fel a kérdést, hát mért nem mondtam meg otthon, hogy hagymáért? Na itt jönnek a képbe az igen népszerű és egyszerű, ősi pedagógiai-didaktikai-etikai eljárások.

Bármit, az égvilágon bármit a portáról kivinni vagy oda behozni a szülők jóváhagyása nélkül, szigorúan tilos volt. Sem a pénzt, sem egyebeket nem rejtegettek előlem. Csak anyám vetett néha szigorú pillantásokat a lekváros üveg alig észrevehetően, ámbár következetesen apadó tartalmára és rám. Esze, szája és keze gyorsan járt. Mi lesz most? Így, ősz táján már szépen fejlett meggyf vesszők várták, hogy betöltsék rajtam rendeltetésüket. Én nem vártam. De ott volt, súlyosabb válságok kezelésére, a szíjostor is. Mi lesz velem? Lett valami. Ma úgy mondanám, hogy megkerültem a Rubicont. A maradék kormosalmákat eldugtam a padláson a búzába, mert a körtével is így szokták. Néha felosontam, hevesen becsámcsogtam egyet-egyet, tehát zugevővé züllöttem. A legnagyobb almát sosem találtam meg. Nyilván, ez volt a Jóisten büntetése vétkeimért. A kormosalmák elsőáldozó koromig kísértettek, amikor is gyónni kellett. A plébános úr sok mindent kérdezett, ezt nem, én meg minek dicsekedjek? Hallgattam. Most már nem bírok hallgatni...

Piros Dénes

1947 – EGY ÉRDEKES ARADI HÚSVÉT

1945 tavaszán nagy öröm érte az aradi sportkedvelőket: többévi szünet után végre megindultak a labdarúgó mérkőzések. Újra megalakult a háború előtt politikai okokból felfüggesztett két kisebbségi csapat: az AMTE és a HAKOAH (amely a Spárta nevét vette fel), és szorgalmasan bontogatta szárnyait a többi kisebb aradi együttes is.

De az igazi szenzációt a nagy sportkedvelő báró, NEUMAN FERENC elhatározása jelentette, aki megalakította saját textilgyári új klubját, az ITA-t.

A Román Labdarúgó Szövetség is elhatározta, hogy 1946 ősztől újraindul a háború alatt szünetelő első osztályú bajnokság, mégpedig 14 (4 bukaresti és 10 vidéki) csapattal. A kijelölt helyeken városi bajnokságokat kellett rendezni, és ezek győztesei nyerték el a részvételi jogot.

Aradon is beindult a 10 együttesből álló, kétfordulós bajnokság. Ezek között szerepelt az ITA-n kívül az igen jó játékosokból álló AMTE, a Spárta és a CFR is.

A báró semmit sem bízott a véletlenre. Tisztában volt azzal, hogy a sikerhez három dolog szükséges: egy ütőképes csapat, egy új stadion és (mint mindenhez) komoly anyagi befektetés. Rövidesen a csepeli SZALAY JÓZSEF edző vezetésével ki is alakult egy kiváló játékosokból álló csapat, amely aztán 126 : 6-os kitűnő gólaránnyal, veretlenül, alig 1 pont veszteséggel, toronymagasan meg is nyerte a városi bajnokságot, ezzel pedig az A osztályban való szereplés jogát.

1946 tavaszán már az ITA-ban játszott az akkori erdélyi labdarúgás krémje, és meglett az új edző OPATA ZOLTÁN, hajdani MTK-s és magyar válogatott személyében.

Közben 1 milliárd lejes költségvetéssel, SZÖMÖRKÉNYI RUDOLF tervei alapján épült a betonlelátókkal övezett, remek gyepszőnyegű stadion, amilyennel egyetlen vidéki csapat sem rendelkezett. Megjegyezném, hogy alig 10 hónapos rekordidő alatt már készen is állt.

1946. augusztus 25-én beindult a bajnoki küzdelem, az ITA Nagyváradon fölényes, 5 : 1-es győzelmet aratott.

Egy hét múlva, szeptember elsején került sor az aradiak bemutatkozó, itthoni találkozójára. A zsúfolásig megtelt új stadionban az ellenfél a GUTTMANN BÉLA vezette nagy rivális volt, a bukaresti Ciocanul. A végig remek, izgalmas mérkőzésen PECSOVSZKI fejés góljával győzött az ITA, megtartva az első helyet a bajnoki táblán, amelyet aztán végig meg is őrzött, majd pedig megnyerte az őszi bajnokságot. Megszületett egy új nagy csapat!

A siker ellenére Opata váratlanul beadta lemondását. Így 1947 januárjában volt MTK-beli klubtársa, BLUM ZOLTÁN lett az új edző, aki azonnal kijelentette, hogy változtat a csapat játékfelfogásán. „Cél-futball” helyett „szép futball” következik, vagyis az addig jól bevált, merev WM-rendszer egy látványos, gólra törőbb, nyílt stílus fogja követni – jelentette ki. Többen kétkedéssel fogadták az új felfogást, de a tavaszi idény első, győztes mérkőzése Blumot igazolták. Ekkor nagy meglepetésre a londoni Chelsea klub részéről meghívás érkezett, amelyben az állt, hogy szívesen látnák az ITA-t egy öt mérkőzésből álló angliai turnéra. A labdarúgó szövetség azonban elutasította a nyugati kiutazást.

A folytatásban arról az eseményről szeretnék beszámolni, mely írásom címében szerepel.

A báró nem hagyta magát, és húsvétra egy nemzetközi tornát szervezett, amelyre meghívta a rendkívül erős, magyar bajnok Újpest csapatát. Az aradiak nagy örömmel fogadták a hírt, és már az első, amolyan „bemelegítő” Spárta elleni találkozót zsúfolt stadion fogadta.

Teltház az ITA Stadionban

Az újpestiek könnyedén játszottak, hamar megszerezték a vezetést, de a második féldőben az aradiak egyre jobban küzdve kiegyenlítették. Végül azonban, némi bírói segítséggel, a vendégek győztek nagy nehezen 3 : 2-re.

Másnap délelőtt, húsvét másodnapján, az egész város az ITA esélyeit latolgatta. Véletlenül találkoztam Csalával, akihez akkor már baráti kapcsolatok fűztek. Elmondta, hogy az igazi Újpest ellenük fog majd pályára lépni. „De mi is jó formában vagyunk, bízom a sikerünkben, éppen most kötöttem egy nagyobb fogadást erre” – fejezte be mosolyogva.

Délután, gyönyörű időben rekordszámú néző előtt (az utolsó jegyek a feketepiacon háromszoros áron keltek el) került sor a mérkőzésre. Újpest játékosai: Tóth – Balogh II., Szűcs, Laborcz – Kirádi, Nagymarosi – Egresi, Szusza, Zsengellér, Váradi, Patkoló; az ITA labdarúgói pedig: Iustin – Lóránt, Páll – Reinhardt, Pecsovszki, Bakucz – Bonyhádi, Mercea, Kovács, Dumitrescu, Tóth III.

A mérkőzésen sima 3 : 0-s újpesti győzelem született Zsengellér mesterhármásával. Erre senki sem számított. A fővárosiak sikerét azonban nagyban megkönnyítette Blum edző helytelen, nyílt védekező taktikája. Mindenki csalódottan távozott, elromlott az ünnepi hangulat, de még hátra volt egy újabb fiasco. A pár nap múlva megrendezett bukaresti bajnoki találkozón a Carmen 5 : 2-re kiütötte az ITA-t. Ezzel be is telt a pohár. A vezetőség felszólította az edzőt, térjen vissza a régi rendszerre. A csökönyös Blum erre nem volt hajlandó, beadta lemondását, és hazautazott.

A folytatásban már nem volt semmi gond; a textilgyáriak viszont értek a régi rendszerre, és végül fölényesen, 11 pont előnnyel, 94 gólt rúgva lettek bajnokok. Az ország sportsajtója egyöntetűen elismerte, hogy a legjobb csapaté lett a dicsőség.

Remélem, élünk még jó néhányan, akik soha el nem múló nosztalgiával gondolunk azokra az időkre, amikor fiatalon tanúi lehettünk egy remek aranycsapat születésének, amikor átélhettük egy vadonatúj, gypszyonyeges betonstadionban lejátszott mérkőzések varázslatos, szinte arisztokratikus hangulatát.

És amikor még velünk volt a felejthetetlen Feri báró is...

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövetség nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumában nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, júniusi számunk lapzártája május 25.; a megjelenést június 20-ra tervezzük.

Köszönjük

Bakai István, Balogh Enikő,
Betegh János, Bogdán Ilona,
Csotó Nagy Mária, Dobó Katalin,
Erős Ildikó Mária, Farkas Imre,
Fitori Péter, Gnandt János,
Jámbor Ilona, Kajtor Piroska,
Koreck Aladár, Kovács Mária,
Kurunczi Mária, Matúz András,
Neusatz Ervin, id. Novák György,
ifj. Novák György, Radnai István,
Schuller Aladár, Dr. Schultz Edit,
Szabó Ferenc, Szabóné Erdős Elfrida,
Tusa Erzsébet
nagyilelkű támogatását.

Szövetségnek

Aradi Kulturális Szemle
XXIII. évfolyam, 2. (129.) szám

Kiadja:

Alma Mater Alapítvány, Arad

Web: www.almamaterarad.ro

Bankszámlaszámok:

RON: RO26 BRDE 0205 V018 6677 0200
EUR: RO96 BRDE 0205 V019 7886 0200
USD: RO20 BRDE 0205 V020 2403 0200
HUF: RO71 BRDE 0205 V032 8983 0200

Postacím:

310085 Arad

Str. Vârful cu dor nr. 22

Tel: +40/740-955132

+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő:

Juhász Béla

Szerkesztőbizottság:

Fekete Réka, Kocsik Krisztina, Matekovits
Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter,
Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka,
Kurunczi Ferenc, Szilvágyi Zolt,
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kettő Groza János,
Móré-Sághi Annamária

Címlapon: Aradi tavasz

(Kurunczi Ferenc felvétele)

A hátsó borítón: *Katicabogár*
(Sallai Krisztina felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:

Almási Vince, Bartók Mária, Britrich
Erzsébet, Czeglédi Judit, Erdélyi Ildikó,
Gnandt János, Jerger Orsolya, Koreck
Aladár, Kori Edina, Molnár Andrea,
Piroska István, Szilvágyi Sándor, Tóth
Hajnalka, Tóthpál Renáta, Vágási Márta,
Zilahy András

Olvasóink a Szövétneket megtalálják a Jelen
könyvesboltban, az egykori Tulipán melletti
Souvenir Arad ajándékboltban, valamint
egyházainknál és terjesztőinknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

GNANDT JÁNOS ÚJ KÉPEI (KÖLCSEY GALÉRIA 13.)

Arhitektúra II.

Csavarodás

Élek

Formák a térben I.

Találkozás

Hajtogató

Toronyok I

Toronyok II

Benedek Elek **HÚSVÉTI ÉNEK**

*Gyermekkoromnak szép emléke,
Köszöntelek, húsvét vasárnap!
Száll a szívemre égi béke
Ünnepén a Feltámadásnak.*

*Szárnyakat öltve száll a lelkem,
Ujjongva száll, gyors szárnyalással...
Ím, ott vagyok az ősi telken,
S zsebem tele piros tojással!*

*Gyermek vagyok, ki házról házra
Kántálni jár piros tojásért,
S gyűl a tojás, gyűl egyre-másra,
Ékesen csengő szavalásért.*

*Látom magam az új ruhában...
Hej, nem afféle bécsi rongy a'!
Meg van ez szöve igazában:
Édes jó anyám szötte, fonta!*

*S a pörge kalap, a bokrétás!
S a rámás csizma, a ropogós!
Ilyen kalapod van-e, hékás?
S hát csizmád ilyen kopogós?*

*Hej, ha még egyszer, bár csak egyszer
Láthatnám édes jó anyámat,
Amint fejemre új kalapot tesz fel
S megsimogatja új ruhámat!*

*Hej, ha még egyszer, bár csak egyszer
Kántálhatnék piros tojásért!
Hálát adnék ezért ezerszer,
S feledném mind, ami csapás ért.*

*Hej, ha még egyszer... Vége, vége...
A napjaim lassan lejárnak...
Gyermekkoromnak szép emléke,
Isten veled, húsvét vasárnap!*